

ORHAN VELİ KANIK
(1914 - 1950)

Derleyen:
Semiramis Kanbak

İÇİNDEKİLER:

ORHAN VELİ KANIK KİMDİR? - 4

ŞİİRLERİ:

Açsam rüzgâra - 7

Ah! Neydi benim gençliğim! - 8

Altındağ - 9

Anlatamıyorum - 10

Aşk resmigeçiti - 10

Ave Maria - 13

Baharın ilk sabahları - 14

Bedava - 14

Ben Orhan Veli - 15

Bir duyma da gör - 16

Birdenbire - 17

Bizim gibi - 17

Dalga - 18

Dalgacı Mahmut - 19

Dedikodu - 20

Değil.. - 20

Deniz kızı - 21

Derdim başka - 22

Efsâne - 22

Eskiler alıyorum - 23

Galata Köprüsü - 23

Gün doğuyor - 24

Gün olur - 25

Güzel havalar - 25

Harbe giden - 26

Hicret - 26

Hürriyete doğru - 27

İçinde - 28

İçkiye benzer bir şey - 28

İstanbul için - 29

İstanbul türküsü - 30

İstanbul'u dinliyorum - 31

Kapalı Çarşı - 32

Karşı - 33

Kitabe-i seng-i mezar - 34
Kuyruklu şiir - 35
Macera - 36
Ölüme yakın - 37
Pireli şiir - 38
Rubai - 39
Sabaha kadar - 39
Sereserpe - 40
Sizin için - 40
Söz - 41
Yalnızlık şiiri - 41
Yaşamak - 42
Yol türküleri - 43

ONUN İÇİN:

Ağıt - 49
Birisi - 50
Karşı - 50
Orhan Veli'nin ardından - 51
Orhan Veli'nin 'Kapalı Çarşısı'nı taşır - 52
Orhan Veli'yi düşünüyorum - 53
Otopsi - 54
Slavya kahvesinde şair dostum Tavfer'le.. - 55

ÖYKÜLERİ:

Öğleden sonra - 56
Hoşgör Köftecisi - 61
Nasreddin Hoca'dan manzum öyküler - 63

ONA DAİR:

Bella - 66
"Garip" şiirin öyküsü - 70
Nahit Hanım - 74
Orhan Veli'nin şiirlerinde uyum öğeleri - 77
Ölüm hiç de fena değil - 82
Orhan Veli - 85
Orhan Veli - 88

ORHAN VELİ KANIK KİMDİR?

"Bilmezler yalnız yaşamayanlar,
Nasıl korku verir sessizlik insana;
İnsan nasıl konuşur kendisiyle;
Nasıl koşar aynalara,
Bir cana hasret,
Bilmezler..."

13 Nisan 1914 tarihinde İstanbul'da doğan Orhan Veli Kanık, ilkokul eğitimine Galatasaray Lisesi'nde başladı ancak dördüncü sınıftan sonra babasının görevi nedeniyle ailesi Ankara'ya taşındığından öğrenimine Ankara Gazi İlkokulu ve Ankara Erkek Lisesi'nde devam etti. Daha sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne giren şair 1936 yılında öğrenimini yarıda bırakarak Ankara'ya döndü ve PTT Umum Müdürlüğünde çalışmaya başladı.

Çalışma hayatına askerlik görevini yapmak için ara veren Orhan Veli Kanık askerden döndükten sonra iki yıl kadar, Ankara'da, Milli Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu'nda çalıştı, 1947 yılında bu görevinden istifa etti. 1 Ocak 1949 tarihinden itibaren on beş günde bir yayınlanan Yaprak dergisini çıkarmaya başladı. 15 Haziran 1950 tarihine kadar yayınlanan bu dergiyi parasal güçlükler nedeniyle yayınlamaz olunca Ankara'dan ayrılarak İstanbul'a döndü.

Ortaokul yıllarında Oktay Rıfat ve Melih Cevdet Anday ile tanışan Orhan Veli'nin ilk yazıları arkadaşlarıyla birlikte Sesimiz Dergisi'nde yayınlandı. Daha sonra şiirleri Varlık , İnsan, Ses, Gençlik, Küllük, İnkılapçı Gençlik Ülkü, Demet gibi dergilerde yayınlanan şair şiirleriyle büyük ilgi gördü. 1941 yılında Oktay Rıfat ve Melih Cevdet'le birlikte Garip adlı şiir kitabını çıkararak Türk şiirinde "Garip" ya da "Garipçiler Akımı" olarak adlandırılan yenileşme hareketini başlattı.

Bazı şiirlerinde Mehmet Ali Sel mahlasını kullanan şairin şiirlerinin yanı sıra öykü (6) deneme ve makaleleri de bulunmaktadır. Yabancı yazarlara ait birçok şiir, hikaye ve oyunu Türkçe'ye çeviren Orhan Veli'nin kendi şiirleri Almanca, İngilizce ve Özbekçeye çevrildi, çok sayıda şiiri çeşitli sanatçılar tarafından bestelendi ve yorumlandı.

10 Kasım 1950 tarihinde, bir haftalığına gittiği Ankara'da, gece

yolda giderken onarım için kazılmış bir çukura düşerek ayağından yaralanan şair, İstanbul'a döndükten sonra bir arkadaşının evinde birdenbire fenalaştı, kaldırıldığı hastanede kurtarılamayarak 14 Kasım 1950 tarihinde vefat etti, 17 Kasım'da Rumelihisarı Mezarlığı'na (Aşıyan) defnedildi.

BAZI ESERLERİ:

Şiir:

Garip (1941, Oktay Rıfat ve Melih Cevdet'le)

Vazgeçemediğim (1945)

Destan Gibi (1946)

Yenisi (1947)

Karşı (1949)

Bütün Şiirleri (1951)

Öykü:

Şairin İşi (2003)

Hoşgör Köftecisi (2012)

Nasrettin Hoca Hikâyeleri (1949, manzum öykü)

Nesir:

Nesir Yazıları (1953)

Edebiyat Dünyamız (1975)

Bütün Yazıları (1982)

Derleme:

Fransız Şiiri Antolojisi (1947)

Mektup:

Yalnız Seni Arıyorum (2014)

Çeviri:

Bir Kapı ya Açık Durmalı ya Kapalı (Alfred de Musset, 19Barbarine (Alfred de Musset, 1944)

Scapin'in Dolapları (Molière, 1944)

Versailles Tuluatı (Molière, 1944, Azra Erhat'la)

Sicilyalı Yahut Resimli Muhabbet (Molière, 1944)

Tartuffe (Molière, 1944)

Üç Hikâye (Nikolay Gogol, 1945, Erol Güney'le)

La Fontaine'in Masalları (La Fontaine, 1948)
Hamlet (William Shakespeare, 1949)
Venedik Taciri (William Shakespearei 1949)
Saygılı Yosma (Jean-Paul Sartre, 1961)

ŞİİRLERİ:

AÇSAM RÜZGÂRA

Ne hoş, ey güzel Tanrım, ne hoş
Mavilerde sefer etmek,
Bir sahilden çözülp gitmek
Düşünceler gibi başıboş.

Açsam rüzgara yelkenimi;
Dolaşsam ben de deniz deniz
Ve bir sabah vakti, kimsesiz
Bir limanda bulsam kendimi.

Bir limanda, büyük ve beyaz,
Mercan adalarda bir liman.
Beyaz bulutların ardından
Gelse altın ışıklı bir yaz.

Doldursa içimi orada
Baygın kokusu iğdelerin.
Bilmese tadını kederin
Bu her âlemden uzak ada.

Konsa rüya dolu köşkümün
Çiçekli damına serçeler.
Renklerle çözülse geceler,
Nar bahçelerinde geçse gün.

Her gün aheste mavnaların
Görsem açıktan geçişini
Ve her akşam dizilişini
Ufukta mermer adaların.

Ne hoş, ey güzel Tanrım, ne hoş!
İller, göller, kıtalar aşmak.
Ne hoş deniz deniz dolaşmak
Düşünceler gibi başıboş.

Versem kendimi bütün bütün
Bir yelkenli olup engine;
Kansam bir an güzelliğine
Kuşlar gibi serseri ömrün.

(Bütün Şiirleri)

Büyük Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 359

AH! NEYDİ BENİM GENÇLİĞİM!

Nerde böyle hüzünlenmek o zaman;
İçip içip ağlamak,
Uzaklara dalıp şarkı söylemek;
Hafta sekiz ben eğlente;
Bugün saz, yarın sinema,
Beğenmedin Aile Bahçesi;
Onu da beğenmedin, parka;
Sevdiğim dillere destan;
Sevdiğim,
Meyil verdiğim;
Ben dizinin dibinde elpençe divan,
Samanlık seyrân.
Nerde,
Nerde,
Nerde böyle hüzünlenmek o zaman!

(1.2.1947)

Orhan Veli Bütün Şiirleri, S. 100

ALTINDAĞ

Altındağ, Ankara'nın arka tarafında kurulmuş büyük bir fakir fukara mahallesidir. Aşağıda okuyacağınız parçalar bu mahalleden bahseden uzun bir şiirden alınmıştır. Sabaha karşı bütün Altındağ rüya görür. Burada sadece, bir genç kızla bir lâğımcının rüyasını okuyacaksınız.

Biri bir koca görür rüyasında:
Yüz lira maaşlı kibar bir adam.
Evlenir, şehire taşınırlar.
Mektuplar gelir adreslerine:
Şen Yuva Apartmanı, bodrum katı.
Kutu gibi bir dairede otururlar.
Ne çamaşıra gidilir artık, ne cam silmeye;
Bulaşıksa kendi bulaşıkları.
Çocukları olur, nur topu gibi;
Elden düşme bir araba satın alınır.
Kızılay Bahçesi'ne gidilir sabahları;
Kumda oynasın diye küçük Yılmaz,
Kibar çocukları gibi.

Lağamcının hamam rüyasıdır,
Rüyaların en güzeli.
Uzanır yatar göbek taşına;
Tellaklar gelip dizilir yanına.
Biri su döker,
Biri sabunlar;
Elinde kese sıra bekler biri.
Yeni müşteriler girerken içeri,
Lağamcı,
Pamuklar gibi çıkar dışarı.

(Yenisi)

Büyük Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 378-379

ANLATAMIYORUM

Ağlasam sesimi duyar mısınız,
Mısralarımda;
Dokunabilir misiniz
Gözyaşlarıma, ellerinizle?

Bilmezdim şarkıların bu kadar güzel,
Kelimelerinse kifayetsiz olduğunu
Bu derde düşmeden önce.

Bir yer var, biliyorum;
Her şeyi söylemek mümkün;
Epiyce yaklaşmışım, duyuyorum;
Anlatamıyorum.

(9 Şubat 1947 Anadolu Gazetesi)

Orhan Veli, Yaşamı, Kişiliği, Sanatı, Eserleri, S. 77,

AŞK RESMİGEÇTİ (*)

Birincisi o incecik, o dal gibi kız.
Şimdi galiba bir tüccar karısı.
Ne kadar şişmanlamıştır kimbilir.
Ama yine de görmeyi çok isterim,
Kolay mı? ilk gözağrısı.

İkincisi Münevver Abla, benden büyük
Yazıp yazıp bahçesine attığım mektupları
Gülmekten katılırdı, okudukça.
Bense bugünmüş gibi utanırım
O mektupları hatırladıkça.

..... çıkar
..... dururduk mahallede
..... halde
..... adlarımız yan yana yazılırdı duvarlara

..... yangın yerlerinde.
Dördüncüsü azgın bir kadın,
Açık saçık şeyler anlatırdı bana.
Bir gün de önümde soyunuverdi
Yıllar geçti aradan, unutamadım,
Kaç defa rüyama girdi.

Beşinciye geçip altıncıya geldim
Onun adı da Nurünnisa.
Ah güzelim
Ah esmerim
Ah
Canımın içi Nurünnisa.

Yedincisi Aliye, kibar bir kadın
Ama ben pek varamadım tadına,
Bütün kibar kadınlar gibi,
Küpe fiyatına, kürk fiyatına.

Sekizinci de o bokun soyu:
Sen elin karısında namus ara,
Kendinde arandı mı, küplere bin.
Üstelik.....
Yalanın düzenin bini bir para.

Ayten'di dokuzuncunun adı,
İş başında şunun bunun esiri,
Ama bardan çıktı mı,
Kiminle isterse onunla yatar.

Onuncusu akıllı çıktı
... gitti ...
Ama haksız da değildi hani,
Sevişmek zenginlerin harcıymış
İşsizlerin harcıymış.
İki gönül bir olunca
Samanlık seyranmış ama,
İki çıplak da olsa olsa
Bir hamama yakışmış.

İşine bağı bir kadındı on birinci
Hoş, olmasın da ne yapsın,
Bir zalimin yanında gündelikçi;
... leksandra.
Geceleri odama gelir,
Sabahlara kadar kalır
Konyak içer, sarhoş olur,
Sabahı da, işbaşı yapardı şafakla.

Gelelim sonuncuya.
Hiçbirine bağlanmadım.
Ona bağlandığım kadar
Sade kadın değil, insan.
Ne kibarlık budalası,
Ne malda mülkte gözü var.
Eşit olsak der,
Hür olsak der.
İnsanları sevmesini bilir
Yaşamayı sevdiği kadar.

(Son Yaprak, 1.2.1951)

(*) Şairin el yazısıyla yazdığı ve diş fırçasını sardığı bir kağıtta bulunan, yer yer okunamayan bu şiir, sonradan Varlık Yayınları'nca Bütün Şiirleri'ne alınırken bazı boşlukları doldurulmuş, ama bu arada akla yakın görünmeyen birtakım değişiklikler de yapılmıştır.

Orhan Veli, Bütün Şiirleri, Sayfa 144-146

AVE MARIA

Rüzgâr tersine esiyor. Niçin?
Eski günler geri mi gelecek?
Kımıldıyor kozasında böcek
Bildiği hayata doğmak için.

Neden içimize doldu vehim?
Ah ümit, ümit yollar boyunca.
Düşünmez miydi akşam olunca
Hacer'in kollarında İbrahim?

Ve gemisinde Kleopatra?
Neden yine kaynaştı havalar?
Saadet mi getiriyor rüzgâr
Dolarak erguvan atlaslara?

Elimize değen kimin eli?
Kimdir bu muammalarla gelen?
O mu helezonlara yükselen,
Saba ellerinin en güzeli?

Sesler mi çözülüyor derinde,
Nedir durup dinlediklerimiz,
Şarkı mı söylüyor Semiramis
Babil'in asma bahçelerinde?

Omzundan örtüler kaydı yere.
Kim bu, kim? Alnımızdaki yazı:
Gözlerinde günahının hazzı
Gülüyor saz benizli bakire.

Eylül 1936
(Varlık, 1.2.1937)

Orhan Veli Bütün Şiirleri, S. 163

BAHARIN İLK SABAHLARI

Tüyden hafif olurum böyle sabahlar;
Karşı damda bir güneş parçası,
İçimde kuş cıvıltıları, şarkılar;
Bağıra çağıra düşerim yollara;
Döner döner durur başım havalarda.

Arada bir gerinirim göklere karşı,
Dalına su yürüyen ağaç misâli
Ağaç da memnun
İçinde yükselen suyu duyduğu belli

.....

Ne iş güç gelir aklıma, ne yoksulluğum.

Yaprak, 15 Mayıs 1949, Sayı 10

BEDAVA

Bedava yaşıyoruz, bedava;
Hava bedava, bulut bedava;
Dere tepe bedava;
Yağmur çamur bedava;
Otomobillerin dışı,
Sinemaların kapısı,
Camekânlar bedava;
Peynir ekmek değil ama
Acı su bedava;
Kelle fiyatına hürriyet,
Esirlik bedava;
Bedava yaşıyoruz, bedava.

Yaprak, 15 Nisan 1949, Sayı 8

BEN ORHAN VELİ

Ben Orhan Veli
"Yazık oldu Süleyman Efendiye"
Mısra-i meşhurunun mübdii (*).
Duydum ki merak ediyormuşsunuz,
Hususi hayatımı,
Anlatayım:
Evvela adamım, yani
Sirk hayvanı falan değilim.
Burnum var, kulağım var,
Pek biçimli olmamakla beraber.

Evde otururum,
Masa başında çalışırım.
Bir anne ile babadan dünyaya geldim.
Ne başımda bulut gezdiririm,
Ne sırtımda mühr-ü nübüvvet (*).
Ne İngiliz Kralı kadar
Mütevazıyım,
Ne de Bay Celâl Bayar'ın
Ahır uşağı gibi aristokrat.
İspanağı çok severim
Puf böreğine hele
Bayılırım.
Malda mülkte gözüm yoktur.
Vallahi yoktur.

Yayan dolaşırım,
Mütenekkiren (*) seyahat ederim.
Oktay Rifat'la Melih Cevdet'tir
En yakın arkadaşlarım.
Bir de sevgilim vardır pek muteber;
İsmi söyleyemem
Edebiyat tarihçisi bulsun.

Ehemmiyetsiz şeylerle de uğraşırım,
Meşgul olmadığım "ehemmiyetsiz"
Sadece üdeba arasındadır.

Ne bileyim,
Belki daha bin bir huyum vardır.
Amma ne lüzum var
Hepsini sıralamaya?
Onlar da bunlara benzer...

Nisan 1940
(İnkılâpçı Gençlik, 15.8.1942)

(*) mübdii - yaratıcısı, icat eden
(*) nübüvvet - nebilik, savacılık, peygamberlik
(*) mütenekkiren - kendini tanıtmadan

Orhan Veli Bütün Şiirleri, S. 216-217

BİR DUYMA DA GÖR

Bir duyma da gürültüsünü
Dallarda çıtırdayarak açılan fıstıkların,
Gör bak ne oluyorsun.
Bir duyma da gör şu yağan yağmuru;
Çalan çanı, konuşan insanı.
Bir duyma da kokusunu yosunların,
İstakozun, karidesin,
Denizden esen rüzgârın...

(Yaprak, 15.6.1949)

Orhan Veli Bütün Şiirleri, S. 125

BİRDENBİRE

Her şey birdenbire oldu.
Birdenbire vurdu gün ışığı yere;
Gökyüzü birdenbire oldu;
Mavi birdenbire.
Her şey birdenbire oldu;
Birdenbire tütmeye başladı duman topraktan;
Filiz birdenbire oldu, tomurcuk birdenbire.
Yemiş birdenbire oldu.

Birdenbire,
Birdenbire;
Her şey birdenbire oldu.
Kız birdenbire, oğlan birdenbire;
Yollar, kırlar, kediler, insanlar...
Aşk birdenbire oldu,
Sevinç birdenbire.

Orhan Veli Bütün Şiirleri, S. 140

BİZİM GİBİ

Arzulu mudur acaba,
Bir tank, rüyasında
Ve ne düşünür tayyare
Yalnız kaldığı zaman?

Hep bir ağızdan şarkı söylemesini
Sevmez mi acaba gaz maskeleri
Ay ışığında?

Ve tüfeklerin merhameti yok mudur,
Biz insanlar kadar olsun?

Eylül 1939

Orhan Veli Bütün Şiirleri, S. 211

DALGA

I

Mesut sanmak için kendimi
Ne kâğıt isterim, ne kalem;
Parmaklarımda cıgaram,
Dalar giderim mavisinden içeri
Karşımda duran resmin.

Giderim, deniz çeker;
Deniz çeker, dünya tutar.
İçkiye benzer bir şey mi var,
Bir şey mi var ki havada
Deli eder insanı, sarhoş eder?

Bilirim, yalan, hepsi yalan;
Taka olduğum, tekne olduğum yalan;
Suların kaburgalarımdaki serinliği,
İskotada uğuldayan rüzgâr,
Haftalarca dinmeyen motor sesi,
Yalan.

Ama gene de,
Gene de güzel günler geçirebilirim;
Geçirebilirim bu mâvilikte,
Suda yüzen karpuz kabuğundan farksız,
Ağacın gökyüzüne vuran aksinden,
Her sabah erikleri saran buğudan,
Buğudan, sisten, ışıktan, kokudan..

II

Ne kâğıt yeter ne kalem
Mesut sanmam için kendimi.
Bunların hepsi.. Hepsi fasafiso.
Ne takayım, ne tekneyim.
Öyle bir yerde olmalıyım,
Öyle bir yerde olmalıyım ki,
Ne karpuz kabuğu gibi,
Ne ılık, ne sis, ne buğu gibi,
İnsan gibi.

Yaprak, 1 Aralık 1949, Sayı 15

DALGACI MAHMUT

İşim gücüm budur benim,
Gökyüzünü boyarım her sabah,
Hepiniz uykudayken.
Uyanır bakarsınız ki mavi.

Deniz yırtılır kimi zaman,
Bilmezsiniz kim diker;
Ben dikerim.

Dalga geçerim kimi zaman da,
O da benim vazifem;
Bir baş düşünürüm başımda,
Bir mide düşünürüm midemde,
Bir ayak düşünürüm ayağımda,
Ne halt edeceğimi bilemem.

(Karşı)

Büyük Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 383

DEDİKODU

Kim söylemiş beni
Süheylâ'ya vurulmuşum diye?
Kim görmüş, ama kim,
Eleni'yi öptüğümü
Yüksekkaldırım'da, güpegündüz?
Melâhat'i almışım da sonra
Alemdar'a gitmişim, öyle mi?
Onu sonra anlatırım fakat
Kimin bacağını sıkılmışım tramvayda?
Güya bir de Galata'ya dadanmışız;
Kafaları çekip çekip
Orada alıyormuşuz soluğu;
Geç bunları, anam babam, geç;
Geç bunları bir kalem;
Bilirim ben yaptığımı.

Ya o, Muallâ'yı sandala atıp,
Ruhumda hicranın'ı söyletme hikâyesi?

Büyük Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 366-367

DEĞİL..

Bilmem ki nasıl anlatsam;
Nasıl, nasıl size derdimi!
Bir dert ki yürekler acısı,
Bir dert ki düşman başına.
Gönül yarası desem..
Değil!
Ekmek parası desem..
Değil!

Bir dert ki..
Dayanılır şey değil.

Büyük Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 374

DENİZ KIZI

Denizden yeni mi çıkmıştı, neydi;
Saçları, dudakları
Deniz koktu sabaha kadar;
Yükselip alçalan göğsü deniz gibiydi.

Yoksuldu, biliyorum
- Ama boyuna da yoksulluk sözü edilmez ya -
Kulağımın dibinde, yavaş yavaş,
Aşk türküleri söyledi.

Neler görmüş, neler öğrenmişti kim bilir,
Denizle buğaz buğaza geçen hayatında!
Ağ yamamak, ağ atmak, ağ toplamak,
Olta yapmak, yem çıkarmak, kayık temizlemek.
Dikenli balıkları hatırlatmak için
Elleri ellerime değdi.

O gece gördüm, onun gözlerinde gördüm;
Gün ne güzel doğarmış meğer açık denizde!
Onun saçları öğretti bana dalgayı;
Çalkandım durdum rüyalar içinde...

1943
(Yaprak, 15.6.1950)

Orhan Veli Bütün Şiirleri, S. 141

DERDİM BAŞKA

Sanma ki derdim güneşten ötürü;
Ne çıkar bahar geldiyse?
Bademler çiçek açtıysa?
Ucunda ölüm yok ya.
Hoş, olsa da korkacak mıyım zaten
Güneşle gelecek ölümden?
Ben ki her nisan bir yaş daha genç,
Her bahar biraz daha aşığım;
Korkar mıyım?
Ah, dostum, derdim başka...

Orhan Veli Bütün Şiirleri, S. 48

EFSÂNE

Bir zamanlardı bu gamhânede bir dem vardı
Gece sahilde sular fecre kadar çağlardı.

O çağılıyla beraber döğünürken def ü çenk
Bir güneş dalgalar üstünde doğar rengarenk.

Mavi bir gökyüzü titrerdi güzel bir histe
Rindler, muğbeceler mest bütün mecliste.

Ve o haletle bütün kahkahalar nağmeleşir
Dilde Yahya Kemal'in şarkısı şehnâmeleşir.

O gürültüyle sular çalkalanır çağlardı
Bir zamanlardı bu gamhânede bir dem vardı.

Lakin artık o hayal alemi bir efsane
Ses seda yok, bu değil sanki o devlethâne.

(Nokta, 15.2.1951)

Orhan Veli Bütün Şiirleri, S. 179

ESKİLER ALIYORUM

Eskiler alıyorum
Alıp yıldız yapıyorum
Musiki ruhun gıdasıdır
Musikiye bayılıyorum.

Şiir yazıyorum
Şiir yazıp eskiler alıyorum
Eskiler verip musikiler alıyorum

Bir de rakı şişesinde balık olsam.

Büyük Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 374-375

GALATA KÖPRÜSÜ

Dikilir Köprü üzerine,
Keyifle seyredirim hepinizi.
Kiminiz kürek çeker, sıya sıya;
Kiminiz midye çıkarır dubalardan;
Kiminiz dümen tutar mavnalarda;
Kiminiz çımacıdır halat başında;
Kiminiz kuştur, uçar şairâne;
Kiminiz balıktır, pırıl pırıl;
Kiminiz vapur, kiminiz şamandıra;
Kiminiz bulut, havalarda;
Kiminiz çatanadır, kırdığı gibi bacayı,
Şıp diye geçer Köprü'nün altından;
Kiminiz düdüktür, öter;
Kiminiz dumandır, tüter;
Ama hepiniz, hepiniz..
Hepiniz geçim derdinde.
Bir ben miyim keyif ehli, içinizde?
Bakmayın, gün olur, ben de
Bir şiir söylerim belki sizlere dair;
Elime üç beş kuruş geçer;
Karnım doyar benim de.

GÜN DOĞUYOR

Dili çözüyor gecelerin..
Gölgeler kaçıyor derine
Alıp sihrini bilmecelerin:
Gün doğuyor şehrin üzerine .

Korkarak şekl alıyor bacalar,
Gün doğuyor şehrin üzerine;
Dalıyorlar günün gözlerine
Gözleri uykulu atmacalar.

Sallayarak dallarını kavak
Yükseliyor her günkü yerine,
Gün doğuyor şehrin üzerine
Mavi bir ışıkla ağararak.

Gün doğuyor şehrin üzerine,
Renk renk hacimle doluyor her yer.
Bakıyor dağınık yüzlü evler
Hâlâ yanan sokak fenerine.

Toprak kımıldıyor yavaş yavaş,
Gün doğuyor şehrin üzerine,
Bembeyaz gece çiçeklerine
Sabahla düşüyor bir damla yaş.

Ve bir deniz hücumu halinde
Gün doğuyor şehrin üzerinde...

Ankara, Nisan 1936
(Varlık, 15.3.1937)

Orhan Veli Bütün Şiirleri, S. 168

GÜN OLUR

Gün olur, alır başımı giderim,
Denizden yeni çıkmış ağların kokusunda.
Şu ada senin, bu ada benim,
Yelkovan kuşlarının peşi sıra.

Dünyalar vardır, düşünemezsiniz;
Çiçekler gürültüyle açar;
Gürültüyle çıkar duman topraktan.

Hele martılar, hele martılar,
Her bir tüylerinde ayrı telaş!...

Gün olur, başıma kadar mavi;
Gün olur başıma kadar güneş;
Gün olur, deli gibi...

(Karşı)

Büyük Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 379

GÜZEL HAVALAR

Beni bu güzel havalar mahvetti,
Böyle havada istifa ettim
Evkaftaki memuriyetimden.
Tütüne böyle havada alıştım,
Böyle havada âşık oldum;
Eve ekmekle tuz götürmeyi
Böyle havalarda unuttum;
Şiir yazma hastalığım
Hep böyle havalarda nüksetti;
Beni bu güzel havalar mahvetti.

(Garip)

Büyük Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 370

HARBE GİDEN

Harbe giden sarı saçlı çocuk!
Gene böyle güzel dön;
Dudaklarında deniz kokusu,
Kırpıklarında tuz;
Harbe giden sarı saçlı çocuk!

(Mayıs 1940)

Bütün Şiirleri, S. 105

HİCRET

I

Damlara bakan penceresinden
Liman görünürdü
Ve kilise çanları
Durmadan çalardı, bütün gün.
Tren sesi duyulurdu, yatağından
Arada bir
Ve geceleri.
Bir de kız sevmeye başlamıştı
Karşı apartmanda.
Böyle olduğu halde
Bu şehri bırakıp
Başka şehre gitti.

İstanbul, Kasım 1937
(Varlık, 15.12.1937)

II

Şimdi kavak ağaçları görünüyor,
Penceresinden,
Kanal boyunca.
Gündüzleri yağmur yağıyor;
Ay doğuyor geceleri

Ve pazar kuruluyor, karşı meydanda.
Onunsa daima;
Yol mu, para mı, mektup mu;
Bir düşündüğü var.

Kasım 1938
(Garip 1, 1941)

Orhan Veli Bütün Şiirleri, S. 37-38

HÜRRİYETE DOĞRU

Gün doğmadan,
Deniz daha bembeyazken çıkacaksın yola.
Kürekleri tutmanın şehveti avuçlarında,
İçinde bir iş görmenin saadeti,
Gideceksin ,
Gideceksin ırıpların çalkantısında.
Balıklar çıkacak yoluna, karşıcı;
Sevineceksin.
Ağları silkeledikçe
Deniz gelecek eline pul pul;
Ruhları sustuğu vakit martıların,
Kayalıklardaki mezarlarında,
Birden,
Bir kıyamettir kopacak ufuklarda.
Deniz kızları mı dersin, kuşlar mı dersin;
Bayramlar seyrânlar mı dersin, şenlikler cümbüşler mi?
Gelin alayları, teller, duvaklar, donanmalar mı?
Heeeeey!
Ne duruyorsun be, at kendini denize;
Geride bekliyenin varmış aldırma;
Görmüyor musun, her yanda hürriyet;
Yelken ol, kürek ol, dümen ol, balık ol, su ol;
Git gidebildiğin yere.

(Karşı)

Büyük Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 382

İÇİNDE

Denizlerimiz var, güneş içinde;
Ağaçlarımız var, yaprak içinde;
Sabah akşam gider gider geliriz,
Denizlerimizle ağaçlarımız arasında,
Yokluk içinde.

Orhan Veli Bütün Şiirleri, S.97

İÇKİYE BENZER BİR ŞEY

İçkiye benzer bir şey var bu havalarda.
Kötü ediyor insanı, kötü..
Hele bir hasretlik oldu mu serde;
Sevdiğin başka yerde,
Sen başka yerde;
Dertli ediyor insanı, dertli..

İçkiye benzer bir şey var bu havalarda,
Sarhoş ediyor insanı, sarhoş.

(Varlık, 1.9.1951)

Orhan Veli Bütün Şiirleri, S. 221

İSTANBUL İÇİN

Nisan

İmkansız şey
Şiir yazmak,
Âşıksan eğer;
Ve yazmamak,
Aylardan nisansa.

Arzular ve Hâtıralar

Arzular başka şey,
Hâtıralar başka.
Güneşi görmeyen şehirde,
Söyle, nasıl yaşanır?

Böcekler

Düşünme,
Arzu et sade!
Bak, böcekler de öyle yapıyor.

Davet

Bekliyorum
Öyle bir havada gel ki,
Vazgeçmek mümkün olmasın.

Nisan 1940
(Garip I, 1941)

Orhan Veli Bütün Şiirleri, S. 53

İSTANBUL TÜRKÜSÜ

İstanbul'da Boğaziçi'nde,
Bir fakir Orhan Veli'yim;
Veli'nin oğluyum,
Tarifsiz kederler içinde..

Urumelihisarı'na oturmuşum;
Oturmuş da bir türkü tutturmuşum;

"İstanbulun mermer taşları;
Başıma da konuyor, konuyor aman, martı kuşları;
Gözlerimden boşanır hicran yaşları;
Edalı'm,
Senin yüzünden bu halim."

"İstanbulun orta yeri sinama;
Garipliğim, mahzunluğum duyurmayın anama;
El konuşur, sevişirmiş; bana ne?
Sevdalı'm,
Boynuna vebâlim!"

İstanbul'da, Boğaziçi'ndeyim;
Bir fakir Orhan Veli;
Veli'nin oğlu;
Târiftsiz kederler içindeyim.

Büyük Türk Őiri Antolojisi 1, S. 373

İSTANBUL'U DİNLİYORUM

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Önce hafiften bir rüzgar esiyor;
Yavaş yavaş sallanıyor
Yapraklar ağaçlarda;
Uzaklarda, çok uzaklarda
Sucuların hiç durmayan çingirakları;
İstanbul'u dinliyorum gözlerim kapalı.

İstanbul'u dinliyorum gözlerim kapalı;
Kuşlar geçiyor, derken;
Yükseklerden, sürü sürü, cığlık cığlık;
Ağlar çekiliyor dalyanlarda;
Bir kadının suya değiyor ayakları;
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Serin serin Kapalıçarşı,
Cıvılcıvıl Mahmutpaşa
Güvercin dolu avlular,
Çekiç sesleri geliyor doklardan
Güzelim bahar rüzgarında, ter kokuları;
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı
Başında eski alemlerin sarhoşluğu,
Loş kayıkhaneleriyle bir yalı
Dinmiş lodosların uğultusu içinde.
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Bir yosma geçiyor kaldırımdan.
Küfürler, şarkılar, türküler, laf atmalar.
Bir şey düşüyor elinden yere;
Bir gül olmalı.
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Bir kuş çırpınıyor eteklerinde.
Alnın sıcak mı, değil mi biliyorum;
Dudakların ıslak mı, değil mi, biliyorum;
Beyaz bir ay doğuyor, fıstıkların arkasından
Kalbinin vuruşundan anlıyorum;
İstanbul'u dinliyorum.

Büyük Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 380-381

KAPALI ÇARŞI

Giyilmemiş çamaşırlar nasıl kokar bilirsin,
Sandık odalarında;
Senin de dükkânın öyle kokar işte.
Ablamı tanımazsın,
Hürriyette gelin olacaktı, yaşasaydı;
Bu teller onun telleri.
Bu duvak onun duvağı işte.
Ya bu camlardaki kadınlar?
Bu mavi mavi,
Bu yeşil yeşil fistanlı...
Geceleri de ayakta mı dururlar böyle?
Ya şu pembezar gömlek?
Onun da bir hikâyesi yok mu?
Kapalı Çarşı deyip de geçme:
Kapalı Çarşı,
Kapalı kutu.

(Varlık, 1.3.1947)

Orhan Veli, Bütün Şiirleri, S. 142

KARŞI

Gerin, bedenim, gerin;
Doğın güne karşı.
Duyur, duyurabilirsen,
Elinin kolunun gücünü,
Ele güne karşı.

Bak! Dünya renkler içinde!
Bu güzel dünya içinde
Sevin sevinebilirsen,
İnsanlığın haline karşı.
Durmadan işleyen saatlerde
Dişli dişliye karşı,
Dişlilerin arasında,
Gücsüz güçlüye karşı,
Herkes bir şeye karşı;
Küçük hanım, yatağında, uykuda,
Rüyalarına karşı.

Gerin bedenim, gerin,
Doğın güne karşı.

(Karşı)

Büyük Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 382-383

KİTABE-İ SENG-İ MEZAR

I

Hiçbir şeyden çekmedi dünyada
Nasırdan çektiği kadar;
Hattâ çirkin yaratıldığından bile
O kadar müteessir değildi;
Kundurası vurmadığı zamanlarda
Anmazdı ama Allah'ın adını,
Günahkâr da sayılmazdı.
Yazık oldu Süleyman Efendi'ye

Ankara, Nisan 1938
(İnsan, 1.10.1938)

II

Mesele falan değildi öyle,
To be or not to be kendisi için;
Bir akşam uyudu;
Uyanmayıverdi.
Aldılar, götürdüler.
Yıkandı, namazı kılındı, gömüldü.
Duyarlarsa öldüğünü alacaklılar
Haklarını helal ederler elbet.
Alacağına gelince...
Alacağı yoktu zaten rahmetlinin.

Ocak 1940
(Varlık, 15.3.1940)

III

Tüfeğini depoya koydular,
Esvabını başkasına verdiler.
Artık ne torbasında ekmek kırıntısı,
Ne matarasında dudaklarımın izi;

Öyle bir rûzigâr ki,
Kendi gitti,
İsmi bile kalmadı yadigâr.
Yalnız şu beyit kaldı,
Kahve ocağında, el yazısıyla:
"Ölüm Allah'ın emri,
Ayrılık olmasaydı."

Eylül 1941
(İnsan, 1.8.1943)

Orhan Veli Bütün Şiirleri, S. 45-47

KUYRUKLU ŞİİR

Uyuşamayız, yollarımız ayrı;
Sen ciğercinin kedisi, ben sokak kedisi;
Senin yiyeceğin, kalaylı kapta;
Benimki aslan ağzında;
Sen aşk rüyası görürsün, ben kemik.

Ama seninki de kolay değil, kardeşim;
Kolay değil hani,
Böyle kuyruk sallamak Tanrı'nın günü.

(Bütün Şiirleri)

Büyük Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 385

MACERA

Küçüktüm, küçücüktüm,
Oltayı attım denize;
Bir üşüşüverdi balıklar,
Denizi gördüm.

Bir uçurtma yaptım, telli duvaklı;
Kuyruğu ebemkuşağı renginde;
Bir salıverdim gökyüzüne;
Gökyüzünü gördüm.

Büyüdüm işsiz kaldım, aç kaldım;
Para kazanmak gerekti;
Girdim insanların içine,
İnsanları gördüm.

Ne yârdan geçerim, ne serden;
Ne denizlerden, ne gökyüzünden ama
Bırakmıyor son gördüğüm,
Bırakmıyor geçim derdi.

Oymuş, diyorum, zavalı şairin
Görüp göreceği.

(Yaprak, 15.3.1950)

Orhan Veli Bütün Şiirleri, S. 139

ÖLÜME YAKIN

Akşamüstüne doğru, kış vakti;
Bir hasta odasının penceresinde;
Yalnız bende değil yalnızlık hali;
Deniz de karanlık, gökyüzü de;
Bir acayip, kuşların hâli.

Bakma fakirmişim, kimsesizmişim;
- Akşam üstüne doğru, kış vakti -
Benim de sevdalar geçti başımdan.
Şöhretmiş, kadınmış, para hırslıymış;
Zamanla anlıyor insan dünyayı.

Ölürüz diye mi üzülüyoruz?
Ne ettik, ne gördük şu fani dünyada
Kötülükten gayri?

Ölünce kirlerimizden temizlenir,
Ölünce biz de iyi adam oluruz;
Şöhretmiş, kadınmış, para hırslıymış,
Hepsini unuturuz.

(Yenisi)

Büyük Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 377-378

PİRELİ ŞİİR

Bu ne acaip bilmece!
Ne gündüz biter, ne gece.
Kime söyleriz derdimizi;
Ne hekim anlar, ne hoca.

Kimi işinde gücünde,
Kiminin donu yok kışında.
Ağız var, burun var, kulak var;
Ama hepsi başka biçimde.

Kimi peygambere inanır;
Kimi saat köstek donanır;
Kimi kâtip olur, yazı yazar;
Kimi sokaklarda dilenir.

Kimi kılıç takar böğrüne;
Kimi uyar dünya seyrine:
Karı hesabına geceleri,
Gündüzleri baba hayrına.

Bu düzen böyle mi gidecek?
Pireler filleri yutacak;
Yedi nüfuslu hâneye
Üç buçuk tayın yetecek?

Karışık bir iş vesselâm.
Deli dolu yazar kalem.
Yazdığı da ne? Bir sürü
İpe sapa gelmez kelâm.

Büyük Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 384-385

RUBAİ

Ömrün o büyük sırrını gör bir bak da,
Bir tek kökü kalmış ağacın toprakta,
Dünya ne kadar tatlı ki binlerce kişi,
Kolsuz ve bacaksız yaşayıp durmakta.

(Aile, (17) Nisan 1951)

Orhan Veli Bütün Şiirleri, S. 148

SABAHA KADAR

Şu şairler sevgililerden beter;
Nedir bu adamlardan çektiğim?
Olur mu böyle, bütün bir geceyi
Bir mısraın mahremiyetinde geçirmek?

Dinle bakalım, işitebilir misin
Türküsunü damların, bacaların
Yahut da karıncaların buğday taşıdıklarını
Yuvalarına?

Beklemesem olmaz mı güneşin doğmasını
Kullanılmış kafiyeleeri yollamak için,
Kapıma gelecek çöpçülerle,
Deniz kenarına?

Şeytan diyor ki: "Aç pencereyi;
Bağır, bağır, bağır; sabaha kadar."

(Garip)

Büyük Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 368

SERESERPE

Uzanıp yatıvermiş, sereserpe;
Entarisi sıyrılmış hafiften;
Kolunu kaldırmış, koltuğu görünüyor;
Bir eliyle de göğsünü tutmuş.
İçinde kötülüğü yok, biliyorum;
Yok, benim de yok ama...
Olmaz ki!
Böyle de yatılmaz ki!

(Yenisi)

Büyük Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 375-376

SİZİN İÇİN

Sizin için, insan kardeşlerim,
Her şey sizin için;
Gece de sizin için, gündüz de;
Gündüz gün ışığı, gece ay ışığı;
Ay ışığında yapraklar;
Yapraklarda merak;
Yapraklarda akıl;
Gün ışığında binbir yeşil;
Sarılar da sizin için, pembeler de;
Tenin avuca değişti,
Sıcaklığı,
Yumuşaklığı;
Yatıştaki rahatlık;
Merhabalar sizin için;
Sizin için limanda sallanan direkler;
Günlerin isimleri,
Ayların isimleri,
Kayıkların boyaları sizin için;
Sizin için postacının ayağı,
Testicinin eli;
Alınlardan akan ter,
Cephelerde harcanan kurşun;

Sizin için mezarlar, mezar taşları,
Hapishaneler, kelepçeler, idam cezaları;
Sizin için;
Her şey sizin için.

(Karşı)

Büyük Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 380

SÖZ

Aynada başka güzelsin,
Yatakta başka;
Aldırma söz olur diye;
Tak takıştır,
Sür sürüştür;
İnadına gel,
Piyasa vakti,
Muhallebiciye.

Söz olurmuş,
Olsun;
Dostum değil misin?

(Garip)

Büyük Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 371-372

YALNIZLIK ŞİİRİ

Bilmezler yalnız yaşamayanlar,
Nasıl korku verir sessizlik insana;
İnsan nasıl konuşur kendisiyle;
Nasıl koşar aynalara,
Bir cana hasret,
Bilmezler...

Orhan Veli Bütün Şiirleri, S. 122

YAŞAMAK

- I -

Biliyorum, kolay değil yaşamak,
Gönül verip türkü söylemek yar üstüne
Yıldız ışığında dolaşıp geceleri,
Gündüzleri gün ışığında ısınmak;
Şöyle bir fırsat bulup yarım gün,
Yan gelebilmek Çamlıca tepesine...
- Bin türlü mavi akar Boğaz'dan -
Her şeyi unutabilmek maviler içinde.

- II -

Biliyorum, kolay değil yaşamak
Ama işte
Bir ölünün hâlâ yatağı sıcak,
Birinin saati işliyor kolunda.
Yaşamak kolay değil ya kardeşler,
Ölmek de değil;

Kolay değil bu dünyadan ayrılmak.

(Aile (17), Nisan 1951)

Orhan Veli Bütün Şiirleri, S. 149

YOL TÜRKÜLERİ

"Hereke'den çıktım yola,
Selâm verdim sağı sola,
Haydi, benim bu dünyaya garip gelmiş şairim,
Yolun açık ola!"

İzmit sokakları yaprak içindeydi;
Başımda, unutamadığım şehrin havası;
Dilimde hep oraların şarkıları;
Ellerim ceplerimde,
Bir aşağı, bir yukarı.
Sonbahar;
İzmit sokakları yaprak içindeydi.

"İzmit'in köprüsü betondur beton,
Nasıl kadrin bilmez yanında yatan,
Sensin gece gündüz gözümde tüten.
Yüreğim yanıktır, ciğerim delik,
Of of, kemirir bağırmı of, ince hastalık."

Arifiye!
Şoför durdu, Enistütü Mektebi, dedi.
Süleyman Edip bey müdürün adı.
Bir yol da burada duralım;
Ellerinde nasır, yüzlerinde nur,
Yarına ümitle yürüyenlere
Bir selâm uçuralım.

"Ada yolu kestane
Aman dökülür tane tane."

Ada demek, Adapazarı demek;
Kadehler şişe olur Çark'ın başında;
Zaten efkârlısın,
Ayağını denk al, şekerim.

"Hükümat önünden geçtim,
Oturdum bir kahve içtim,
Hendek'te bir güzel gördüm,

Yavuklumdan vazgeçtim;
Hendeğin yolları taştan,
Sen çıkardın beni baştan."

Sabahları erken kalkılıyor yolculukta;
Doğan güneşe karşı,
Dertler biraz daha unutulmuş,
Gurbete biraz daha alışılmış,
Yapılacak işler düşünülüyor.

"Düzce yolu düz gider,
Aman bir edalı kız gider."

Düzce'deyim Yeşil Yurt Oteli'nde.
Otelin önü çarşı,
Salepçiler salep satar otele karşı.

Yine dertli geçirdim geceyi,
Şarkılar, türkülerle:

"Evlerinin yüzü aşı boyası,
İnsaf bilmez yüreğine acı değesi,
Duyduğumdan beterini duyası."

Alışamıyacak mıyım,
Unutamıyacak mıyım?
Güneşten sonra yattım,
Güneşten önce kalktım;
Pencereden dışarıya şöyle bir baktım:
Ufuk, yeşil yeşil, ağarıyordu.
Sevgilim, dedim,
Dördüncü uykudadır şimdi;
Galata Köprüsü açılmak üzeredir;
Kül rengi sulara
Kirli bir gün ışığı dökülecektir.
Çatanalar, mavnalar, kayıklar,
Limanda sıra bekleyen gemilerin arasında
İnsanlar hayat mücadelesinde;
Adamlar, kadınlar, çocuklar;
Ellerinde yemek çıkınları,

Rejiye giden işçi kızlar.

"Benden selâm olsun Bolu Beyi'ne,
Çıkıp şu dağlara yaslanmalıdır;
Ok gıcirtısından, kalkan sesinden,
Dağlar seda verip seslenmelidir."

Hey, hey!
Hey dağlar, hey dağlar, Bolu'nun dağları, hey!
Savulun geliyorum, hey Bolu beyleri!
Böyle olur yüksek yerin rüzgârı;
Böylesine söyletir insanı,

Yokuş çıkar, döne döne;
Yokuştan bir Döne çıkar;
İsa Balı'nın ardından
Hanoğlu Kocabey çıkar;
Ayvaz çıkar, Hoylu çıkar;
Bir yardan Köroğlu çıkar:
"Hemen Mevlâ ile sana dayandım,
Arkam sensin, kalem sensin, dağlar hey!"

Kır At'a nal mı dayanır?
Dağlar uykudan uyanır,
Yer gök kızıla boyanır.
Bu dağlardan geçmedinse,
Bu sulardan içmedinse,
Yaşadım deme be, ahbap.
El dayanmaz, diş dayanmaz pınar başlarında
Kavaklar yatar, boylu boyunca.
Ovaya kereste indiren arabalardan
Ses gelir, inceden ince:

"Arabalar yük indirir ovaya,
Arabacı değnek vurur düveye,
Başın döner, bakamazsın havaya."

Arabacı nasıl kıyar düvesine?
Varı yoğu bir çift öküzü,
Gelinlik bir kızı,

Üç tane kuzu;
Her şey ateş pahasına.

Korozman yaptık yolda posta ile,
Canım posta, gülüm posta,
Selâm götür eşe dosta.

Şehirliden vilâyete ilâm verilmiş,
Belediye meydanına radyo kurulmuş;
Verdiğimiz haberlerin özeti...
Falan filân;
Bir teneke benzin aldık karaborsadan,
"Dayan!" dedik.

Gerede'nin yolu,
Reşadiye gölü.
Bir göl ki...
İnsanın şair olup şiir söyleyeceği geliyor.

"Akşam oldu yine bastı kareler."
Oturdum sırtın üstüne.
Geçmiş günleri düşündüm.
Askerdim, Adilhan köyündeydim;
Böyle bir akşamdı yine;
İçimde yine İstanbul hasreti,
Dalmış düşünmüştüm;

"Bu dağlar Koru dağları değil,
Bu köy Adilhan köyü değil;
Ne şu değirmen Ferhat ağanın,
Ne de bu türkü hazin;
Ne açım, ne susuz,
Ne de gurbet elde yalnız.
Hele güneş bir çekilsin,

Gideceğim bir ahçı dükkânına
Bu akşam da orada içeceğim;
Hele şu Haliç vapuru
İskeleye yanaşsın,
Yolcular çıksın hele;

En güzel saati şimdi Eyüp'ün."

Haydi yavrum, yolcu yolunda gerek.

Nihayet göründü lbrıcık köyü.

- Selâmün aleyküm kahveci dayı!

- Aleyküm selâm, evlât,

Bir hastamız var, makine bekliyor.

Bir hastaları varmış, makine bekliyor .

Gübre kokuyor kahvenin peykeleri.

Herkesin derdi başka;

Memleket, hemşeri?

Sinop.

"Uy neyimiş neyimiş, aman aman,

Kaderim böyle imiş,

Yâr üstüne yâr sevmek, aman aman,

Ateşten gömleğimiş."

"Gerede'ye vardık, günlerden Pazar

Kaldırımlarında yosmalar gezer;

Bilmem, bu gurbetlik ne kadar uzar.

Yüreğim yanıktır, ciğerim delik,

Of of, kemirir bağrımı of, ince hastalık."

Zonguldak yolundayız.

Dağların tepesinden,

Birdenbire denizi göreceğiz.

Denizi gökle bir göreceğiz,

Şimal rüzgârları gelecek uzaktan.

O yolcu, biz yolcu,

Şimal rüzgârlarıyla öpüşeceğiz.

Güneşli bir günde,

Masmavi göreceğiz Karadeniz'i.

Balkaya'dan Kapuz'a kadar,

Karış karış biliriz biz bu şehri;

Eki'nin çiçekli bahçeleri

Rıhtıma kömür taşıyan vagonlariyle;

Paydos saatlerinde yollara dökülen

Soluk benizli insanlariyle.

.....

"Siyah akar Zonguldağın deresi;
Yüzkarası değil, kömür karası;
Böyle kazanılır ekmek parası."

Gemiler vardı limanda gemiler
Her biri yeni bir ufka gider.

1945

Orhan Veli Bütün Şiirleri, S. 84-89

ONUN İÇİN:

AĞIT

Önce üstün başın eskidi
Etlerin, gözün, kaşın eskidi
Ne varsa taze bildiğin
Eskidi oğlu eskidi.
Elden ayaktan oldun kardeşim
Kalem parmaktan tırnaktan
Bir canın vardı cıvı cıvı
Candan oldun kardeşim
Satırlara kaldın kitaplar içinde
Hani saç kirpik deri

Öf ne kötü dünyamış
Bir Orhan Veli varmış
Gel gel kardeşim Orhan
Benim ellerimi al
Benim gözlerimi kullan.

OKTAY RİFAT HOROZCU
(1914 - 1988)

Oktay Rifat, İkilik, S. 40

BİRİSİ

Bu topraktan biriydi
Adı Orhan Veli'ydi
Elleri dost omuzunda
Yaşamak kaderiydi.

Kendi gitti ismi kaldı yadigâr.
Çiçek verdi, gülesiye
Şiir verdi, kıyasıya
Yaşaması ölesiye

Kendi gitti ismi kaldı yadigâr.

CAHİT İRGAT
(1915 - 1971)

Irgatın Türküsü, Bütün Şiirleri, S. 125

KARŞI

Bütün ömrünce savaşırmıştı
Eski şiire karşı.
Yaprak'la bayrak açmıştı
Geri düşüncelere karşı.
Müstağni kalmıştı hayatında
Para ve mevkiye karşı.
Veda etti bir kasım gecesi
İnsanı deli eden dünyaya,
Sabaha karşı.
Şimdi sere-serpe yatmaktadır
Urumelihisarı'nda,
Boğaza karşı.

MUZAFFER UYGUNER
(1923 - 2002)

Nurullah Ataç, Dergilerde, S. 12

ORHAN VELİ'NİN ARDINDAN

Yıl bindokuzyüzkırkaltı
Ankara'da Şükran lokantası,
Köşede bir masa
Masanın üstünde bir tabak
Tabakta marul salatası.
Bir sandalyede sen vardın
Orhan Veli
Bir sandalyede ben,
Kadehlerimizde Kulüp rakısı
Ve dudaklarımızda yarım kalmış mısralar
Hâlâ gözlerimin önündedir
O sarhoş gecenin hâtırası.

Şimdi mazhun kaldı şiirlerin
Gittin "Sereserpe" "Hürriyete doğru"
"Kitabe-i sengi mezarın"
"Altındağın rüyası"
Hey! Koca Orhan Veli hey!
Ne sana kaldı, ne bana kalır
Bu gözünü sevdiğim dünyası.

ÜMİT YAŞAR OĞUZCAN
(1926 - 1984)

Cumhuriyet Dergi, 10 Kasım 1996, Sayı 555, S. 4

ORHAN VELİ'NİN 'KAPALI ÇARŞISI'NI TAŞTİR (*)

Görülmemiş çamaşırlar nasıl kokar bilirsin,
İnsana yaşamayı hatırlatan
Sandık odalarında;
Senin de dükkânın öyle kokar işte.
Ablamı tanımazsın,
Hürriyette gelin olacaktı, yaşasaydı;
Her gece buraya gelir sessizce
Hepiniz rüyalardayken.
Bu teller onun telleri,
Bu duvak onun duvağı işte
Aşikâr olan bu gizli sevda.
Ya bu camlardaki kadınlar?
Hepsi de donmuş düşler değil mi
Anneleriyle alışverişe çıkan?
Bu mavi mavi,
Bu yeşil yeşil fistanlı...
Geceleri de ayakta mı dururlar böyle?
Merak ederler mi fotoromanları?
Tırnakları hep kırmızı mıdır?
Ya şu pembezar gömlek,
Şurdaki mor yorgan?
Şu korkunç, dilsiz vitrin?
Onun da bir hikâyesi yok mu?
Derilere sinmiş kokar
Burada yarım kalmış aşklar.
Her eşyanın anlatacağı bir şey vardır
Şu tuhaf turistlere bile.
Kapalı Çarşı diyip de geçme;
Kapalı Çarşı,
Kapalı Kutu.

ERDAL ALOVA
(1952 -)

(*) Taştir: Bir gazeldeki beyitlerin mısraları arasına başka bir şair tarafından üç dize yazılmasıyla oluşan nazım biçimidir.

ORHAN VELİ'Yİ DÜŞÜNÜYORUM

1.

Limon rengi bir gök altında kulağıma şarkılar çalındı.
İşittim kötülüğün soluk alışını
Açık arazisinde kara düşüncelerin.
İşte bugün geliyorum billurların mesafesinden
Doğunun yıldızlarını göğsünden içmek için
Ey dilinde güvercinlerin tünediği,
Yalın içkilerle kadınların sevdahısı!
Ey şiirlerindeki güzelliğin
Kelebek hafifliğini hapsetmeye çalıştığım ozan kardeş!

2.

Yurdumda kar meydanlarda ölürken
Savsaklamanın uyuşukluğu kaplar içimi.

Yurdumda çalınır o ezici, kahredici
Avrupai ölümün tekdüze oda musikisi.

Yurdumda kar, genç kızların düşleri gibi kokar
Beyaz dallar altında okurken yabancı şiirlerini.

3.

Her gece bir gündüzün içine akar,
Her tedirgin pencere bir çığlık fırlatır
Kapanırken karanlığın göğsüne.
An olur uzak ülkeler özlenir,
An olur zamanın anaforu kösnüyle içilir.
Ama bugün seni düşünüyorum ey yaşamın kırdığı ozan!

4.

Görüyorum ölümünü herkesinkine benzeyen,
Görüyorum yalınlığını kahramanlara yaraşan,
Duruyorum bir dakika hayale dalmak için
Gök denen şu koskoca erinçin altında.

LASSE SÖDERBERG

(1931 -)

(İsveç)

Çeviri : Lütfü Özkök

Dünya Şiir Antolojisi 2, S. 211

OTOPSi

- Orhan Veli'ye ağıt -

Morgda açılınca kafatası
Doktor beyler beyin gördüler
İndirince tenkafesine neşteri
Doktor beyler yürek gördüler
Yürekte ne gördüler dersiniz
Yürekte memleket gördüler
Dünya gördüler
Bir de dost gördüler
Ama bu işte doktor beyler
Doğrusu geç kaldılar
Çok geç kaldılar.

(Otopsi)

HALİM ŞEFİK GÜZELSON

(1913 - 1990)

Büyük Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 332

SLAVYA KAHVESİNDE ŞAİR DOSTUM TAVFER'LE YARENLİK

Slavya kahvesinde dostum Tavfer'le
Vıltava suyuna karşı oturup
tatlı tatlı yârenliği severim
hele sabahları, hele baharda.

Hele sabahları, hele baharda
konuşurken dalar dalar gideriz,
bir yitirir, bir buluruz birbirimizi.

Hele sabahları, hele baharda
Pırağ şehri yaldızlı bir dumandır
ve kızıl, kocaman bir elma gibi
Nezval geçer taze çıkmış kabrinden
paramparça yüreği de elinde
ve Orhan Veli'yle karşılaşır
Urumelihisarı'ndan gelir o
ve telli kavağa benzer Orhan'ım
yüreciği delik deşik onun da.

Biz de aynı loncadanız biliriz, Tavfer
zanaatların en kanlısı şairlik
sırların sırrını öğrenmek için
yüreğini yiyeceksin, yedireceksin.

Pırağ şehri yaldızlı bir dumandır.
Vıltava suyunun köpüklerine
martı kuşlarıyla gelir İstanbul.

Lejyonerler Köprüsü'ne gidelim Tavfer,
martı kuşlarına ekmek verelim.

26 Nisan 958, Pırağ

NÂZIM HİKMET RAN
(1902 - 1963)

Nâzım Hikmet, Bütün Şiirleri, S. 1642

ÖYKÜLERİ :

ÖĞLEDEN SONRA

Sıcak bir kış günü. Vakit öğleden sonra idi. Bütün yazı, belki de birkaç yazı karada geçirmekten boyalarıyla macunları atmış, aralıkları açılmış bir alamanada dört kişi rakı içiyorduk. Biri ben, biri Hamza, biri Mustafa kaptan, biri de... adını hatırlayamıyorum; tuhaf bir adı vardı. En tatlı konuşanı da o idi içimizde. Daha doğrusu, konuşamıyordu da sadece gülüyordu. "Bir şişe de benden olsun" dediğim vakit "Yoo! dedi, senin paran Üsküdar'da geçmez. Üstelik bugüne bugün, sen bizim misafirimizsin".

Karşıda pırıl pırıl parlayan Beşiktaş sırtları. O sırtlarda aramızda masmavi bir Boğaz parçası vardı. Önceleri suların, Şemsipaşa'ya doğru, bir çağlayan gürültüsüyle aktığı duyuluyordu. Üçüncü beşinci kadehten sonra bir şey duyulmamaya başladı, yalnızca insan, gözü şöyle bir kıydaki çakıllara, durmadan o çakılları yalayan küçük dalgalara iliştiği vakit, bir şeyler duyar gibi oluyordu. Zaman zaman da açıktan bir vapur geçiyor, birdenbire deliren deniz, kıydaki felekleri allak bullak ediyordu. Feleklerin üzerinde renk renk kayıklar, alı, mavili, sarılı peyeng-i derya'lar ceylhan-ı bahriler dizilmişti.

Bizim alamanaya bitişik bir balıkçı dükkânı vardı. Dükkân nasıl alamanaya bitişik olur diyeceksin. Doğru. Ama dükkân dediğim de, zaten, dört tane şeker sandığından meydana getirilmiş bir tezgâhtı. İçinde bir ocak, ocağın üstünde bir tava, tavada tekerlek torikler, sandığın bir kenarında tuz kesesi, zeytinyağı şişesi, turfanda domatesle ince biber, sekiz on tane tabak. İşte, hepsi bu kadar.

Ocağın başında bir adam habire balık kızartıyordu. Kolunun altına yarım ekmeği kısıtıran soluğu burada alıyor, bir kenardan aralıksız bir hasır iskemle çekiyor, ocak başındaki adama bir torik söylüyor, karnını güzelce doyurduktan sonra çekilip gidiyor, yerine başkası geliyordu. Gelip gidenlerin çoğu balıkçı, kayıkçı gibi kimselerdi. Bu portatif dükkân onların lokantasıydı zahir.

Lokanta sahibinin bir de yardımcısı vardı. Kambur bir kızın, balıkçının kendi kızı olduğunu öğrendim. Güler yüzlü bir kızdı. Kapalı çarşı zevkine göre, alafranga sayılabilecek bir entari giymişti. Gelen müşterilerine kızarmış balıklarını veriyor, kalkan müşterilerin tabaklarını topluyor, galiba arasına da, kirli kapları bir kenara götürüp bulaşık yıkıyordu. Görünürde ondan başka kadın yoktu.

O kadar erkeğin arasında, küfürlü, sırasına göre açık konuşmalar arasında, tabii kalabilen bir genç kadın bizim gibi insanların pek hoşuna gidiyor. O tabii hali içinde, bir metreyi pek az aşan boyunu, kalkık omuzlarına gömülü duran başını da tabii görmeye başladım. Bir aralık "Acaba içkiden midir?" diye de düşünmedim değil. Gerçi insan sarhoş oldu mu, haliyle sarhoşluğu arasında bir bağ olup olmadığını kestiremez. Ama ben, bu kambur kıza gerçekten beğendiğime inanıyordum. Kimi adamlar derler ki: "Aşk insanı güzelleştirir"miş. Orasını bilmem; ama iş, güzelleştiriyor. Bu sözün doğruluğunu, bu kambur kızda, elle tutulur bir gerçek halinde buldum. Kim bilir, belki çalışmasaydı, bu kız gene güzel olurdu. Dikkat ettim; süzgün bir yüzü, güzel kirpikleri, nemli şeffaf dudakları vardı.

Musa kaptan bir şeyler anlatıyordu. Kahve fincanlarımızı yeniden rakı doldurup devam etti. Bir gaz gemisiyle Novorosisk limanına gittikleri zaman nasıl balalayka dinlemiş, Köstence'deki Niko Bar'da bir karı nasıl yanağını ısırmış. Kazanblanka'da Fellâhlara nasıl Türk tütününü dağıtmıştı.

Beşiktaş sırtları pırıl pırıl, aradaki Boğaz parçası masmaviydi. Akıntıyı sökeceğim diye yan yan ilerlemeğe çalışan ufacık bir şirket vapurunun ardından araba vapuru görünüyor, araba vapurunun ardından, gürültüsüyle ortalığı birbirine katan, bir taka geçiyordu.

Feleklerin kenarına bir balıkçı kayığı yanaştı. İçinden biri bizim tarafa doğru: "Reis" diye bağırdı. Bizim dördüncü, o hani adını hatırlayamadığım, kayıktan yana döndü; "Hop!" diye cevap verdi. Sonra tekrar kayıktaki konuştu: "Birkaç tane barbunya var, alıver şunları". Dördüncü, kambur kıza döndü:

- Ayşe, dedi, alıversene şunları Salih ağadan.

Adı Ayşe'ymiş demek. Ayşe, feleklere basa basa kayığın yanına kadar gitti. Salih ağa ona bir çavalye uzattı. Ayşe çavalyeyi aldı, geri dönüyordu feleğin biri yosunlu muymuş neymiş, ayağı kaydı; dizkapağına kadar suyun içine girdi. Kızcağız, elindeki dolu çavalyeyi dökmek için, ne yapacağını bilemedi. Ama dökmeyi de. "Kız ne oldun" dediler. "Ayağım kaydı" dedi. Çıktı. Bacağından deniz suyuyla karışık kan akıyordu. Feleğin kenarı sıyrılmış olacaktı. Çavalyeyi bıraktı; sıyrılan yeri yıkamak için tekrar deniz kenarına gitti. Çavalyenin içindeki balıklar hâlâ oynuyorlardı. Barbunyaların arasında çinekoplar, sarı kanatlar da vardı. Dördüncü:

- Bay, dedi. Bu balıkları başka yerde bulamazsınız. Şu Kızkulesi var ya; İstanbul balığı oraya geçti mi, çekiver kuyruğunu. İstanbul'dan başka yerde balık olmaz. Karadeniz'de hamsi, İzmir'de çipura, Gelibolu'da sardalya, işte o kadar. Balık, balık İstanbul'da. O da Boğazda.

- Ne yaparsın, et yiyemiyoruz; fukaranın eti de balık. Bereket versin balığa. Balık da olmasa şu memlekette, vallahi bilmem ama, köpekler güler halimize. Hani demek isterim ki, ne hükümet var başımızda, ne belediye. Dinim hakkı için kendimi düşünmüyorum. Memurlara acıyorum namussuzum. Onların hali bizden daha kötü. Hiç olmazsa ben, gördüğüm işi, geçineceğim paraya göre satarım. Şeker mi pahaya çıktı, balık da pahaya çıktı. Ekmek mi pahaya çıktı, balık da pahaya çıktı. Kömür mü pahaya çıktı, balık da pahaya çıktı. Kömür mü pahaya çıktı, balık da pahaya çıktı. Oysa ki onlar öyle mi? İki yüz kâğıtla halli hamur olacağız diye didinmekten imanları gevriyor zavallıların. Kabahat kimde? Baştakilerde elbet. Ne diyeyim. "Allahlarından bulsunlar" demekten gayri bir şey gelmiyor ki elimden.

Dinleyenlerin hepsi "doğru" diyeceklerdi. Demeleri kalmadan önledim. "Bırakın canım, dedim, bunlar büyük işler. Nemize lâzım bizim

hükümetin işi. Pekâla geçinip gidiyoruz işte. Bu dünyada açlıktan kim ölmüş ki biz öleceğiz. Sonra, bahsi değiştirmiş olmak için Musa

kaptana sordum:

- Musa kaptan, dedim. Şu balıkçının kızı ne güzel kız, değil mi?

- Hangisi?

- Canım, şu kambur kız işte.

- Ha! Güzeldir. Sonra birden toparlandı:

- Ama biz, aramızda çalışan kadınlara kötü gözle bakmayız.

- Canım, dedim, kötü gözle bakmayız elbet. Kötü gözle bakan mı var ki? Allah Allah, sen de amma adamsın yahu! Güzel dedim; hepsi o kadar.

- Ha! Güzeldir. Bu "kötü göz" lafı beni düşündürmeğe başladı. Öyle ya, ben bu kambur kızdan hoşlanmışsam, onu sevmişsem neden ona kötü gözle bakmış olayım? Büsbütün tersine, iyi gözle bakmışım ki sevmişim. "Sevme" sözü de geniş bir söz. İnsan bir yemeği seviyor, bir rengi seviyor, bir kadını seviyor. Hele kadının sevmenin türlü bin çeşidi var. Onu da kendimizi de, sadece hayvan olarak gördüğümüz zaman, belki kötü gözle bakmış sayılabiliriz. Ama, ben, Ayşe'yi hiçbir zaman öyle görmedim ki. Üstelik bu fikrin de su götürür tarafı yok mu. En iyisi, hayvanlığımız insanlığımız içinde olmalı; insanlığımızla birlikte olmalı. Şurada, rakı şişesinin başında saatlerce oturuyoruz. İnsanın bu saatler içinde türlü türlü ihtiyaçları oluyor. Sıkışıyor meselâ. Sıkışanlar kalkıp deniz kenarındaki duvar dibine kadar gidiyor; işlerini rahat rahat gördükten sonra tekrar yerlerine dönüyorlar. Kambur kız da orada. Bu insanlar insanlıklarıyla hayvanlıklarını iyi bağdaştırmışlar. Kendi sınıflarından hiç kimse bu hali yadırgamıyor. Onların dünyası bu. Kendi dünyalarının içindedirler. Bütün rahatsızlıklar, insanların kendi dünyalarının dışında kalmalarından geliyor. Biz, kendi çevremizdeki kadınların arasında, işlemek şöyle dursun, bunun lafını bile edemeyiz.

Güneş, karşı sırtların üzerinde yavaş yavaş alçalıyordu. Denizdeki parıltılar gittikçe daha fazla kıvılcımlanıyor, adamın gözünü alıyordu. Gökyüzünün mavisi daha bir tatlılaştı. Karşı kıyıda, Hayrettin

iskelelerinin önünde duran mavnalar yavaş yavaş dağılmaya başladılar. Bir şirket vapuru geliyor, bir araba vapuru gidiyor, bir şilep Boğazdan aşağıya doğru iniyor, bir taka yukarıya doğru çıkıyordu. Her şeyi güzel görüyordum. Sarhoşluktan mı acaba?

Kendisine karşı bir yakınlık duyduğumu galiba zavallı kızcağz da anladı. Sık sık bana bakıyordu. Bu bakışın başka bakışlara benzemediğini sezecek kadar da macera geçmiş başımdan. Ne düşünüyordu acaba benim için? Eminim mi beni kendinden üstün buluyordu. İhtimal geçinme imkânlarımın kılığıyla, kıyafetimle uygun olduğunu sanıyordu. Ah, biz küçük burjuvalar, ne sahte, ne yaldızdan ibaret insanlarız. Her şeyimiz yalan. En küçük yalanı, düpedüz yalan söylediğimiz zaman söyleriz. Ya söylemediklerimiz?

Korkunç. Kim bilir belki de diyordu ki içinden: "Ben kamburum o değil". Ama ne malûm benim de, iki gün sonra, bir kazadan iki kolumu, yahut iki bacağımı birden kaybetmiş olarak çıkmayacağım? Üstelik ben o zaman hayata, bunun kadar uyamayacağım. Birden bire aklıma ne geldi biliyor musunuz? "Acaba, dedim, ben bu kızla evlensem çocuklarımız da kambur olur mu?". Fizyolojideki veraset kanunlarını pek bilmiyorum; ama, olur olur. Olursa ne olur? Ah, ben Ayşe'ye gerçekten tutuldum galiba.

Sonunda karşı sırtların ardında güneş battı. Keşke batmasaydı; ne güzel bir gündü!

ORHAN VELİ KANIK

Yaprak, 15 Nisan 1949

HOŞGÖR KÖFTECİSİ

Size bu yazımda üç masalı bir balıkçı meyhanesinde gördüğüm bir dünyadan bahsedeceğim. İşiniz düşer, bilmediğiniz bir semtte kalırsınız. Yemek zamanı geçmiş, karnınız acıkmıştır. "Bir aşçı dükkanı bulsam da iki lokma bir şey yesem" dersiniz. Dolaşırsınız, sağa bakarsınız, sola bakarsınız, yiyecek bir şey göremezsiniz. Dükkanların camekanları, musluklar, testereler, ip yumakları, kurşun borular, tahlisiye simidi cinsinden mallarla doludur. Dünyanın manasız bir dünya olduğuna hükmedeceğiniz gelir. Üzülmeyin. Bu manasız dünyanın hiç ummadığınız bir yerinde kapısından dört bir yana nefis kebab kokuları yayılan bir kebabçı dükkanı ile karşılaşmanız imkansız değildir.

İşte bende o üç masalı balıkçı meyhanesini öyle bir yerde buldum. Daracık kapısından içeriye girerken aksi bir laf mı söylemişim nedir, ters bir müdahaleyle karşılandım. Bir ses: "Ne kafa tutuyorsun, otursana," dedi. Üstelik bu sesin sahibi bir kadındı. Neye uğradığımı anlayamadım. Oturdum. Ayna mı, cam mı, ne olduğunu kestiremediğim bir müstadilde tablası başında balık satan bir balıkçı görüyordum. Durmadan bağırıyordu:

- Liraya, buraya; liraya, buraya!

Ağız hareketlerinin sonradan seslendirilmiş filmlerdekilere benzer bir hali vardı. Sanki bu ses o ağızdan çıkmıyordu. İlk yadırgadığım bu hale sonra sonra o kadar alıştım ki, hani beş on dakika susacak olsa adeta rahatsız oluyordum. Muntazam tiktaklarına alıştığınız duvar saatiniz birden bire duracak olsa nasıl olursunuz? Ona benzer bir şey.

Yanımdaki masada üç kadın oturuyordu. Üçü de dükkanla akraba

gibiydiler. Beni tam bir külhanbeyi edasıyla karşılayan kadın sordu:

- Ne içersiniz bayım? Bira mı, şarap mı?
- Bir şey içmek mi lazım? Şarap olsun öyleyse...

Dükkanın havasına eni konu ısındığımı hissettiğim bir anda bu sevimli kadının ismini öğrenmek istedim:

- İsmim bana bile lazım değil, sen ne yapacaksın? dedi. Sonra yanındaki masada oturan kadınlara dönüp anlatmaya başladı:

- Kardeş, geldi kapıya dayandı. Çatçatı da var, patpatı da. Versek de alıp kaçırarak, vermesek de. Hani, "Ver de kurtul!" demiş. Bizimki de o hesap! Verdik, kurtulduk. Neden bahsettiğini anlayamıyordum. Ama hoş bir hikayeye benziyordu.

Orada üç dört saat kaldım. Ben dükkandan oldum ama, dükkan benden olmadı. O güzel havanın tam manasıyla içine girebilmek için aynı yere tekrar tekrar gitmek icap etti. Aileden olmaya başladığımı ancak Mualla Ablayla "Fosforlu" şarkısını söyledikten, dükkan sahibi Ethem Ağabeyle dertleştikten sonra anladım. Hatta o bile yetmedi. Dışarıda durmadan "Liraya, buraya!" diye bağırın balıkçının sesi, tahta masalar, dar peykeler, çarpık iskemlelerle de akraba olduk. Takacı, motorcu, mavnacı arkadaşlarımın dertlerini öğrendim. Rizeli Musa Kaptanın, Ömer'in, Papo'nun hikayelerini dinledim. O şarkılarda, o seslerde, o hikayelerde büyük bir dünya vardı.

O daracık dükkana giderken kendimi seyahate, hem de büyük bir seyahate çıkan bir adam sanıyordum. Gemici, motorcu, takacı dostlarımla Giresun'dan fındık yüklüyor, Kefken açıklarında denize tutuluyor, Köstence'de Niko Bar'dan çıkıp Türk arabacının arabasına biniyor, Novorosisk limanında balalayka dinliyor, Kazablanka'ya gidecek bir petrol gemisine tütün satıyordum. Bu üç masalı balıkçı meyhanesinde gördüğüm dünya gerçekten ne güzeldi! Çalışan insanlar, namuslu insanlar, kardeş insanlar.

Güzel bir dünyada yaşamak istiyorsanız siz de öyle bir meyhane bulunuz.

ORHAN VELİ KANIK

Orhan Veli, Bütün Yazıları, S. 11-12

NASREDDİN HOCA'DAN MANZUM ÖYKÜLER

1. KEDİDEN SAKLANN BALTA

Sık sık eve ciğer getirir Hoca;
Ama kısmet olup da bir defacık tadamaz.
Derdini de kimseye anlatamaz; .
Bir karısına sorar sıkışınca.
"Kadın," der, "ciğeri yine kim yedi?"
Kadında cevap hazır: "Ciğeri kim yer? Kedi."
Hoca bir gün kalkar, baltayı alır;
Götürür dolaba koyar, kilitler..
Karısı şaşar kalır:
"Ayol, ne yapıyorsun baltayı?" der.
"Kedi görmesin. Ne olur, ne olmaz."
"Aman Hoca, tuhafsin!
Kedi onu ne yapsın ?"
Hoca hiç bir lafın altında kalmaz.
Ne yapar yapar, ekler ekleştirir;
Taşı da gedğine yerleştirir:
"İlahi karıcığım, sendeki de akıl mı?
Hala gözün yılmamış bu kediden.
Üç akçalık ciğere tamah eden
Kırk akçalık baltayı bırakır mı?"

2. PERDE

Bir gün sazlı sözlü toplantı var.
Hocaya bir baėlama uzatırlar.

"Hoca!" derler " unu  alsana biraz!"
Hoca, malum, sazdan mazdan anlamaz.
Ama "hayır" demez alır eline.
Bir dokunur sazın orta teline;
Kendine göre bir hava, tutturur;
Aynı telin üstüne vurur durur.
Bir gürültüdür yayılır etrafa.
Mecliste ne kulak kahr, ne kafa.
"Hey!" der ev sahibi, "ne yapıyorsun?
Vaz geçtik, böyle saz yerinde dursun!
Adet! Bu perdelerde gezinirler."
O zaman Hoca; hazrete şöyle der:
"  in a lı öyle değildir, beyim!
Bu perdeyi bulamazlar da onlar,
Aramak için gezinir dururlar.
Ben bulmu um; ne diye gezineyim?"

3. Hiç

Hoca kadıyken iki adam gelir;
Biri ötekinden  ikayet idir.
Der ki: "Hocam! Ben yolda gidiyordum;
Bu da evine odun taşıyordu.
Sırtından  uval d  m  , boyna uğra ıyordu.
Arkadaş, dedim; sordum:
Tutsam  u çuvalı vursam sırtına,
Karşılığında ne verirsin bana?
Hiç! dedi. Ala! Mesele kalmadı;
Demek anla tik, dedim;
Tuttum yükü, yükledim.
Ya borcun? dedim; oralı olmadı.
Şimdi ben hakkımı istemez miyim?
Ver bakayım borcunu demez miyim?..
Hoca keser, der ki: "Doğru! Haklısın!
Madem ki vadetmi , alacaksın.

Yalnız bir zahmet et şuraya kadar;
Kaldır şu kilimi altında ne var?"
"Ne mi var? Hiç!" "Hah! Al onu oradan
Çek git! Kaldı mı alacağın falan?"

ORHAN VELİ KANIK

Nasrettin hoca Hikayeleri, S. 108-110

ONA DAİR:

BELLA

(Bella Eskenazi, Erol Güney'in baldızı yani Dora'nın kız kardeşi. Bu bölüm Bella'nın anlattıklarından yola çıkılarak yazıldı.)

Yer Ankara'da Sabahattin Eyuboğlu'nun evi, yıl 1946. Ev halkı ve misafirler salonda otururken küçük odada genç bir kız sedire uzanmış, isteksizce ders çalışıyor. Odanın öbür köşesinde, şair, kâğıda bir şeyler yazıyor. Sonra genç kıza uzatıyor kağıdı: “Bak, senin için bir şiir yazdım.” Okuyor genç kız:

SERE SERPE

Uzanıp yatıvermiş, sere serpe;
Entarisi sıyrılmış, hafiften;
Kolunu kaldırmış, koltuğu görünüyor;
Bir eliyle de göğsünü tutmuş.
İçinde kötülüğü yok, biliyorum;
Yok, benim de yok ama...
Olmaz ki!
Böyle de yatılmaz ki!

Evet, şairimiz Orhan Veli, genç kız da Bella. Aslında tanışmaları iki üç yılı bulmaktadır, ama arkadaşlık ve samimiyetleri daha yenidir. Bella, Hasanoğlu Köy Enstitüsü'nde İngilizce dersi vermektedir, bir yandan

da liseyi bitirmek için kalan birkaç dersini çalışmaktadır. Bella (Kent kızlık adı) 1923'te İstanbul'da doğmuş. İlk ve ortaöğrenimini değişik okullarda sürdürmüş. 40'lı yıllarda Ankara'da yaşayan ablası Dora'yı sık sık ziyaret eder. Dora, Güzel Sanatlar Müdürlüğü'nde görevlidir. Eniştesi 1946'ya kadar Tercüme Bürosu'nda çalıştıktan sonra istifa ederek Agence France Presse'e geçer.

Erol Güney'in üniversite yıllarından beri tanıdığı ve Tercüme Bürosu'nda da dostluğunu sürdürdüğü Orhan Veli, Güney çiftinin evlerine konuk olur sık sık. Yine 1946'da Hakkı Tonguç ve Sabahattin Eyuboğlu, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile görüşürler. Cumhurbaşkanı'na "Hasanoğlu'da İngilizce dersi verebilecek bir kız bulduk, ama adı Bella" dediklerinde aldıkları yanıt, "Ee? Ne bekliyorsunuz, hemen işe alın" olur.

Bella liseyi bitirmediği için öğretmen değil de kütüphaneci olarak işe alınır. Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü'nde İngilizce, Fransızca ve Almancanın yanı sıra jimnastik dersleri de verir. Shakespeare'in Bir Yaz Gecesi Rüyası adlı eserini sahneye koyan öğrencilerin yanında da o vardır; sahne düzenlemesine yardımcı olmakla kalmaz, oyundaki dansları da oyunculara o öğretir.

Bir gün kaldığı odanın kapısını açtığında, yatağında bir ayının uyuduğunu görür. Başka bir gün de Hasanoğlu'da durmayan trenden bir sonraki istasyonda inip saatlerce yürür okula dönebilmek için. Bütün bunları tatlı anılar olarak anlatıyor Bela.

1946 seçimlerinden sonra değişen politikadan Tercüme Bürosu, Milli Eğitim ve Köy Enstitüleri'yle birlikte Bella da payına düşeni alır. 1948'de Meclis'te sorulan soruların biri onunla ilgilidir; hükümete, liseyi bitirmemiş bir Yahudi kızının para mukabilinde Hasanoğlu'da ders verip vermediği sorulur. Bella'nın Enstitü'deki öğretmenliği son bulur.

Orhan Veli, uzun yıllar Bella'ya kur yapar. Bir de isim bulur ona: Düşes. Karşı adlı kitabını 1949'da Bella'ya verirken ilk sayfasına, "Bu iş böyle yürümez duchesse!" yazar. Nedir yürümeyen tam belli değil. Belki de, Bella'nın Orhan Veli'yi hep arkadaş gibi görmesi, platonik de olsa ilgisini dostluğa yorumlaması sanırım. O yıllarda Orhan Veli'nin birkaç kadına daha kur yaptığını bildiğimiz için, Bella'yı bu konuda haklı görmek gerekir.

Aşağıdaki mektup da Bella'ya yazılmış. Tarih yok, ama Yaprak antetli bir kâğıda yazıldığına göre 1949-50 olmalı:

Bella,

Bir gazeteci evinde mürekkep bulunamadı. Bu yüzden mektubumu kurşun kalemle yazmak zorunda kaldım, özür dilerim. Benim hakkımda İSTANBUL gazetesinde çıkan yazıdan dolayı yazdıklarınıza teşekkür ederim. Bununla beraber beni daha evvel yazılmış yazılardan daha iyi tanımak mümkündü. Burada, Seza geldiğinden beri, çok güzel vakit geçiriyoruz. Birkaç defa, Ralfi'ye, Lüküs Hayat operetinden parçalar söyledim. Bugün de o parçaları tekrar ettim. Benden, bilhassa bu noktayı yazmamı isteyen Seza'dır. Bu hafta Ankara'da at yarışları başlıyor. Belki de kazanırız. Benimle ortaksınız. Bir vurgun vurursak haber veririm.

Orhan Veli

Bu mektubun bütün cümleleri tesadüfen, B ile başladı. Belki de Bella B ile başladığı için.

Orhan Veli'yi çok güzel anlatan bir mektup bu. İçeriğinde kur yapmıyor Bella'ya, ama her cümleye B ile başlayarak anlatıyor kendisini. Mektuptaki gazeteci Erol Güney'dir. Seza ise Erol Güney'in baldızı, yani Dora ve Bella'nın kız kardeşi. Hüzünlü bir öyküsü var Seza'nın; Erol Güney'in lise yıllarından beri arkadaşı olan Benya Rapoport'un eşidir. Onları Erol Güney tanıştırmıştır. Benya'nın ailesinin bütün karşı çıkmalarına rağmen genç sevgililer evlenir.

Benya uzun yıllar Türkiye'de yaşamasına rağmen Romanya vatandaşıdır. Bir işadamı olan Benya Amerika'da bir iş gezisindeyken Romanya'da komünistler iktidarı ele geçirir. Artık komünist bir ülkenin vatandaşı olan Benya, Türkiye vizesi alamaz. Romanya'ya gönderilmemek için Amerika'da evlenerek oraya yerleşir. Seza'ya bakmak da Erol Güney'e düşer. Bir de oğlu vardı Seza'nın babasını hiç görememiş olan Ralfi.

Orhan Veli bu iki yaşındaki bebeği çok sever, ona şarkılar ve mektupta bahsettiği gibi Lüküs Hayat operetinden parçalar söyler. Orhan Veli'nin at yarışlarına düşkünlüğü bilinir. Gerek İstanbul'da gerek Ankara'da at yarışlarını hiç kaçırmaz. Bundan Orhan Veli'nin yarışlardan iyi para

kazandığı sonucu çıkarılmasın; hep sürpriz atlara oynar, kazandığında iyi kazanmak için... Ve hep kaybeder.

Erol Güney, 1956'da İsrail'e yerleşince Dora'yla beraber Seza ve Ralfi de İsrail'e giderler. Ralfi başarılı bir film yönetmeni olur. Ne yazık ki 40'lı yaşlarda kalp hastalığı nedeniyle ölür. Seza da evlat acısını yaşadından sonra 2000'de yaşamını yitirir.

Bella, Hasanoğlu Köy Enstitüsü'ndeki işine son verilince İstanbul'a döner. Annesiyle İstiklal Caddesi'ndeki Hacıpulo Hanı'nın çekme katında bütün Boğaz'ı ve Haliç'i gören bir daireye yerleşir. Dört yıl kadar oturdukları bu evin konukları arasında Orhan Veli de vardır. Gelir, bir köşede oturur, konuşulanları sessizce dinler. Evde içki yoktur, yarım saatliğine Lambo'ya gider, iki tek atıp döner. Bir keresinde de evin cumbasında oturup konuştukları basamakta sızar kalır.

Orhan Veli, öldüğü güne kadar sürdürür Bella'ya ziyaretlerini. Cenazesi kaldırılırken bir köşede ağlayan kadınların arasında Bella da vardır.

Bella şu an Bebek'te oturuyor. Evi, Orhan Veli'nin mezarı ve heykeline çok yakın. Okuldan bildiği Almanca'nın yanına, kendi kendine öğrendiği beş dili daha ekledi: İngilizce, Fransızca, Almanca, Yunanca ve İtalyanca. Evlendi; bir kızı, bir torunu var ve sık sık onları Barselona'da ziyaret eder.

HALUK ORAL, M. ŞEREF ÖZSOY

Erol Güney'in Ke(n)disi, YKY - Ocak 2005

“GARİP” ŞİİRİN ÖYKÜSÜ...

Melih Cevdet Anday, Kadıköy Ortaokulu’nu bitirdikten sonra, ailesinin Ankara’ya göç etmesi nedeniyle lise öğrenimi için Ankara Lisesi’ne yazılır. Orhan Veli ile Oktay Rifat Anday’dan bir sınıf yukarıdadırlar. Yani lise ikide...

“Garip” şiirinin bu üç temsilcisinin tanışması da lisede yayımlanan “Sesimiz” dergisinin bir toplantısında olur. Şiir sevgisi bu üç şair adayını hemen kaynaştırmıştır. Anday’ın Orhan Veli ile arkadaşlığında ise tiyatro sevgisi ayrıca rol oynar. Çünkü okulun tiyatro kolu toplantısında birlikte olmaktadır.

İlk şiirlerini “Sesimiz” dergisinde yayımlarlar.

Liseyi bitirdikten sonra “Varlık” dergisine yazmaya başlarlar.

İlk şiirler ölçülü-uyaklıdırlar.

Fakat, Anday’a da göre yeni bir hava taşıyorlardır.

O zaman “Varlık” dergisi sahibi ve yönetmeni Yaşar Nabi Nayır “Yeni bir hava getiren üç genç şair” diyerek bunları okura tanıtır. Hatta bunun yüzünden mizah dergilerinde alay konusu bile olurlar.

Bir mizah dergisinde şu konuşma yayımlanacaktır:

“Bu üç genç şair, edebiyatımıza ne getirmişler?

- Hava!”

Bir süre sonra ölçüsüz-uyaksız, sonradan “sürrealist” diye nitelendirilen şiirlere sıra gelir.

“Varlık” dergisi ortadaki iki sayfasını her sayı bu “üç genç şaire” ayırıyordur. Bunlar yalnız “garip” karşılanmakla kalmayacak, gülmelere de neden olacaktır.

Anday, 20 Nisan 1988 tarihinde “Cumhuriyet” gazetesinde de yayımlanan konuşmada şöyle anlatacaktır:

“Sanırım uyandırdığımız ilk kanı, bizim şiiri daha öğrenemediğimiz biçiminde oluştu. Ben o zaman Devlet Demir Yolları’nda çalışıyordum. Orhan Veli bir gün yeni çıkan ‘Varlık’ dergisini getirdi ve bizim şefin önüne koydu, Bu kişi aktör Ulvi Uraz’ın babasıydı. Şiir adı altında çıkan bu yazıları okuduktan sonra bana ‘Üzülme, yavaş yavaş öğrenirsiniz’ dedi.”

Peki “Garip” adı nereden geliyordu?

Örneğin Orhan Veli ve Oktay Rifat, ilk kitapları olarak “Garip”in adını verirler.

Melih Cevdet’e göre ise Orhan Veli’nin ilk kitabı “Vazgeçemediğim”dir.

Bunun öyküsünü ise Melih Cevdet, yine o konuşmada şöyle anlatacaktır:

“Bu şiirleri okuyanların dilinden “amma da garip” sözü hiç düşmüyordu. Sanırım ilk Orhan Veli benimsedi buradaki garip sözcüğünü. Ben ilk askerliğim sırasında peritonit ameliyatı geçirmiştım, apandisiti aldırarak üzere Kasımpaşa Deniz Hastanesi’nde yatıyordum.

Bir gün Orhan’la Oktay geldiler. Şiirlerimizin bir kitapta toplanmasını konuştuk. Orhan Veli kitabın kapağında üçümüzün de adının bulunmasını istiyordu. Oktay Rifat ise buna razı değildi, kitabın Orhan Veli tarafından düzenlenmiş bir antoloji olmasını istiyordu. Fikir birliğine varamadığımız için kitap Orhan’ın adıyla yayımlandı.

İşte “Garip”in kısaca hikâyesi budur. Biz, Oktay Rifat ile ben daha sonra şiirimizi başka yönlerle doğru sürdük. Benim değişmem “Tohum” şiiriyle başlar. Ama bizden sonra Orhan Veli de “Garip” esprisinden vazgeçti.”

Ol hikâyet budur işte...
Şimdi biraz da anılar...

Orhan Veli, hemen herkesle arkadaşlık kuran bir kişiliğe sahiptir.

Bir gün Park Otel'in balkonunda Yahya Kemal ile otururken, birkaç kadehten sonra söz dönüp dolaşır şiire gelir.

Bir ara Yahya Kemal sorar:

“Duymadığımız bir şeyler var mı?”

“Var efendim” der Orhan Veli:

“Lütfetmez misiniz?”

Orhan Veli'nin muzipliği üzerindedir.

Aruz ile yazdığı “Efsâne” başlıklı şiirini okur:

“Bir zamanlardı bu gamhânede bir dem vardı
Gece sahilde sular fecre kadar çağlardı

O çağiltıyla beraber döğünürdü def ü çenk
Bir güneş dalgalar üstünde doğar rengârenk

Mavi bir gökyüzü titrerdi güzel bir histe
Rindler muğbeceler mest bütün mecliste

Ve o hâletle bütün kahkahalar nağmeleşir
Dilde Yahya Kemal'in şarkısı şehnâmeleşir

O gürültüyle sular çalkalanır çağlardı
Bir zamanlardı bu gamhânede bir dem vardı

Lâkin artık o hayal âlemi bir efsâne
Ses sada yok bu değil sanki o devlethâne”

Yahya Kemal, şiirde kendi adı da geçtiği için mest olmuştur.
Kadehinden bir yudum aldıktan sonra sevinçle,

“Aziz şair” der, “şiiirini çok beğendim, biraz daha gayret etseniz bizi de geçeceksiniz.” Ama Orhan Veli’nin cevabı karşısında donup kalacaktır:

“Aman efendim, ciddiye almayın, biz bunları alay olsun diye yazıyoruz.”

ŞAİRLERİN DÜELLOSU

Yıl 1949 olmalı, Yahya Kemal, Orhan Veli’nin çıkardığı “Yaprak” dergisinin bazı şairlerini Ankara’da “Karpiç” lokantasında yemeğe davet eder.

Şairler arasında Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet ile yazar olarak Sabahattin Eyuboğlu ile Mahmut Dikerdem vardır.

Bu tür toplantılarda çevresindeki şairlerden kendi şiirlerini okumasını isteyen Yahya Kemal, önce aruz vezniyle yazdığı bir şiirini okur; buna Oktay Rifat, “Yalancı Dolma” şiiri ile karşılık verir:

“Şu zeytin yağlı dolma
Yemek değil rezalet
Rezalet rezalet.
HÜRRİYET MÜSAVAT ADALET”

Yahya Kemal, kendisiyle alay edildiğini sanır; şairlere arkasını dönerek sürekli öksürür. Bu, şairlerin masadan kalkıp gitmeleri anlamındadır.

Daha sonra bu olayı öğrenen Metin Eloğlu, Oktay Rifat’ı yüceltmek için “Çilingir Sofrası” başlıklı şiirini yazacaktır:

“Bu zıkkımın yanında
Arnavut ciğeri ister, bir.
Çiroz salatası ister, iki.
Cacık ister, üç.
Adalet, müsavat, hürriyet demeye
Sadece yürek ister.”

REFİK DURBAŞ

NAHİT HANIM

Samet Ağaoğlu anılarında Nahit Hanım için "Rönesans gibi kadın" sözlerini kullanır. "Bin dokuz yüz yirmi üç gibi kadın" da diyebiliriz. Ya da "Cumhuriyet gibi kadın." Bu onun mistik kişilerden hoşlanmasına hiçbir zaman engel olmamıştır. Sözelimi ilk kavalyelerinden biri Necip Fazıl.

Kaç kuşak geçmiş Cumhuriyet'in ilanından bu yana? Nahit Hanım bunların hepsinde sanatçılarla, aydınlarla içli dışlı olmuş. 1930'larda da, 1940'larda da, 1950'lerde de, 1960' larda da, 1970' lerde de, 1980' lerde de... Yine de 1940 ve 1950 kuşaklarının temsilcileri ile daha bir yakınlık kurduğu görülüyor.

Sofranın başında "Rönesans gibi" açılır. Ertesi gün o geceden bir şey kalacak: Şuranızda bütün insanlara uzanan sıcak bir iletişim gereksinimi... Ortak tarihinizi yaşadınız. Kendinizdeki bir ışığı fark ettiniz. En azından öyle bir ışık varsayımı içindesiniz. Bir şey üretiyor. Yoksa gençlik duygusu mu üretiyor Nahit Hanım?

Anılar? Anlatmaz anılarını. O konuda bütün girişimleri boşa çıkarır, hiçbir tuzağa düşmez; çok şeyi incelikle geçiştirmeyi bilir. Kimi zaman da öfkelenir. Ama kısa sürer bu. "Geliyorum" yerine "geliyom" dediği anda bunalmı atlatılmıştır. Geçmişe dayanmaz; kimseyle paylaşmaz da onu. An'ın içindedir. An'ın değil de, an'lar yumağı olarak capcanlı bir şimdiki zamanın ortasında. İri yapraklı giysisi de bir miyopluk aşılabilir çevresine. Bu yüzden belki de onun yanında çok eski ve çok ilerideki

günler görünmez olur. Kendisi de, zamanı, her evrede, her kişide şimdiki zaman olarak yaşamıştır.

Bir törendir Nahit Hanım'a gitmek Sorunu olan çiftler gelip o sofradaki havaya girerler. Ayrılacakların da, birleşmek üzere olanların da son yerleri orasıdır. Daha doğrusu sondan bir önceki... Nahit Hanım farkında değilmiş gibi davranır. Ne mi konuşulur? Her şey. Bir ressam bir mimara takılır. Faruk Nafiz'in küçük gelini dizeler söyler, Kıbrıslı bir bayanın tamburu bir koltuğun üstünde unutulmuş gibi durur, bir genç şair içkiyi kaçırmıştır... Nahit Hanım eski dostlarına söz söyletmez. Ev herkese açıktır. Salt kişisel kökenli bazı ölçüsüzlükleri de görmezden gelir. Ama ölçüsüzlükteki altın ölçüyü de kaçıran birini rahatça kovabilir. Yine de çoğunca bir günlüğüdür bu, bir haftalığına.

Rönesans gibi açılan kadını ertesi gün minyatür gibi anımsarsınız. Artık hiç bozulmayacak, yılların ortalaması pastel renkler içinde. Ilık bir iletişim gereksinimi sürekli ayık durur şuranızda.

Cumhuriyet dönemi küçük burjuva duyarlılığının anası.

Trenle yolculuk coşkusu. Atatürk'ün yanı başındaki nişanlı kız. Orhan Veli yanında mahzun durur. Cahit Sıtkı alt katta oturuyor. Ataç sonsuz çocuksu ve sonuna kadar duygulu. Nihal Atsız sessiz. Muvaffak Şeref neşeyle haykırıyor. Dıranas'la ortak hüznün. Cahit Külebi'nin Antalya'dan Ankara'ya atanması gerek...

İlk eşi Halil Vedat Fıratlı, Yahya Kemal'in öğrencisiydi. Orhan Veli de o eşinin öğrencisi. Gülten Akin ise kendisinin öğrencisi. Ve kendisi sonradan Arif Damar'la evlendi.

Bir sanat albümü Nahit Hanım'ın evi. 1930 dedin mi, Hasan Ali Yücel, Sabahattin Ali, Peyami Safa çıkar; 1940 dersin, Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet, Sabahattin Eyuboğlu... 1950 dedin mi, Edip Cansever, Metin Eloğlu, Alp Kuran; 1960, Gürdal Duyar.

Yahya Kemal'le de yemek yemiş, günümüzün en genç şairlerinden küçük İskender'le de. Özellikle şairlere yakın. Dostlukla berkitilmemiş aşkı aşk saymaz. Dostluk için de aforizmasını belirlemiş: Herkesin yeri ayrı. Yaşama felsefesine dönüştürmüş bunu.

Nahit Hanım'la yakın çevresinde kıskançlık duygusundaki canavarı yan ağırlığını kaybetmiş. Kıskançlık yeni tasarılar zorunluluğu haline gelmiş. Duygusunun insancıllaşması, bir de onda söz sahibi olmuş. Ankara Kız Lisesi'nde, sürgün edildiği Edirne Lisesi'ndeki edebiyat öğretmenini

arıyorum. Öğretmen değil komşu. Dev bir bardağa su, yüksük kadar bir ayaklı kadehe rakı koyuyor.

Benzersiz biri Nahit Hanım. Eşi, karşılığı yok. Hiç değilse kendi konumundaki kişiler arasında. Bir an Salim Rıza Kırkpınar'ı düşündüm. Salim Rıza Hoca'yla belli yönlerde koşutlukları yok değil. Yine de Nahit Hanım'ın hikâyesi başka. Koşulunu hayat stratejisi ve kozu haline getirmiş bir insan Nahit Hanım. Özlemi şimdiki zamandır onun, şu an. Hem dramatik, hem başarılı bir hayat.

Nedense Orhan Veli'nin, ölümünden sonra müsveddesi dış fırçasına sarılı bir kâğıtta bulunan tamamlanmamış "Aşk Resmigeçidi" adlı şiiri, bende her zaman Nahit Hanım'ın yüzünü çağrıştırmıştır:

Ona bağlandığım kadar
Hiçbirine bağlanmadım.
Sade kadın değil, insan
Ne kibarlık budalası,
Ne malda mülkte gözü var.
Hür olsak der,
Eşit olsak der.
İnsanları sevmesini de bilir
Yaşamayı sevdiği kadar."
16 Ekim 1988

CEMAL SÜREYA

99 Yüz, İzdüşümler - Söz Senaryosu, S. 285 – 287

ORHAN VELİ'NİN ŞİİRLERİNDE UYUM ÖĞELERİ

Bir soruşturmaya yanıtlımda "Garip" şiiri konusunda şunları söylemişim:

"Garip şiiri, herhangi bir koşuk (vezin), herhangi bir uyak, herhangi bir benzetme ya da süsleme, herhangi bir önemli konu olmaksızın da, günlük konuşma dilinin ve sıradan bir durumun şiir olabileceğini kanıtlamıştır...

Bu şiir anlayışını konusal ya da dilsel bir espri olarak algılamak da yanlıştır. Garip hareketi, günlük konuşma dilinin ve yaşadığımız sıradan hayatın içindeki gizli şiir potansiyellerinin altını çizmiştir...

Şiirin konuda, biçimde, söyleyişte 'belagat'e saplandığı her durumda Garip (ve özellikle Orhan Veli) şiiri, yeniden bir arınma ve çıkış noktası olabilecek güçtedir... "

Bu özet ve genel değerlendirmede, biçime ilişkin olan (ve herkesçe de "Garip" ve O. Veli şiiri konusunda kabuledilegelen) saptamayı biraz açmak ve genişletmek istiyorum.

Orhan Veli, (M. Cevdet ve O. Rifat'la) ortak çıkışlarından önce koşuklu ve uyaklı şiirler yayımlamıştı. Bunlar 14 heceli "Oarystys", "Ebabil", vb., 11 heceli "Masal", 10 heceli "Dar Kapı", 9 heceli "Açsam Rüzgâra" ya da 15 heceli "Helene İçin" gibi, ilk ikisi dışında bizim hece şiirimizde pek kullanılmayan, kimileri hiç kullanılmayan koşuklarla yazılmış şiirlerdir. Duraklama yerleri de hece şiirinde genellikle uygulanmakta olandan farklıdır.

Bir örnek olarak, Necip Fazıl'ın "Ayrılık Vakti" adlı 11 hecelik şiiriyle Orhan Veli'nin aynı koşukla yazılmış "Masal"ını karşılaştıralım: İlkinde, "Akşamı getiren / sesleri dinle" dizesiyle başlayan şiirin bütün dizelerinde 6/5 genel kuralı geçerli iken, Orhan Veli'nin şiirinde ilk dörtlüğün 4/4/3, ikinci dörtlüğün 4/7 duraklama ölçüleriyle okunması gerektiği görülecektir... "Helene İçin" adlı şiirin (son dörtlüğün 14 heceli ilk dizesi dışında) eşit hece sayısında dizelerle yazıldığı ise, (anlamın gerektirdiği duraklamalar, tonlamalar dışında) herhangi bir zorlayıcılığı bulunmayan duraklama yerleriyle değil, ancak parmak hesabına vurularak anlaşılabilmektedir... Eşit sayıda hecelerle yazılmış olmakla birlikte bu şiir bir konuşma dili rahatlığıyla okunabilmektedir... Orhan Veli'nin (Mehmet Ali Sel takma adıyla Varlık dergisinde yayımladığı, sonra toplu şiirlerinde yer alan) ölçülü-uyaklı bu ilk şiirleri, koşuk, uyak, metafor, içerik vb. özellikleri bakımından geniş incelemelere konu olabilecek değer ve çeşitliliktedir...

Orhan Veli'nin "Garip"te ve sonraki kitaplarındaki şiirlerinde koşuk ve uyak kullanmadığı, yazımın girişinde de belirttiğim gibi herkesçe kabul edilegelmektedir. Yine de daha yakından bir bakış bunun tam olarak da böyle olmadığını gösteriyor. Bir başka deyişle, koşuk ve uyak öğelerinin yanı sıra başkaca uyum öğeleri açısından bu şiirlerin incelenmesi oldukça ilginç bir araştırma alanıdır.

Özgür koşuğun ilk örneklerinden "Montör Sabri"yi bu açıdan gözden geçirelim:

Montör' Sabri ile
Daima geceleyin
Ve daima sokakta
Ve daima sarhoş konuşuyoruz.
O her seferinde
"Eve geç kaldım" diyor
Ve her seferinde
Kolunda iki okka ekmek.

Sekiz dizeden oluşan bu şiirde üç dizenin (2, 3 ve 6. dizeler) 7'şer heceli olduğu görülmektedir. Şairin bilincinden bağımsız bu olgunun kendiliğinden (konuşma dilimizden gelen) bir uyum öğesi olduğu kuşkusuzdur. Üç kez "daima" ve iki kez "her seferinde" yinelemeleri de

Orhan Veli'nin özgür koşuklu şiirlerinde sıkça rastlanan bir başka uyum ögesidir...

Yine ilk özgür koşuk örneklerinden "Oktaý'a Mektuplar"ın ilkinini gözden geçirelim:

Kış, kıyamet
Macar Lokantası'nda yazıyorum
İlk mektubumu.
Oktaý'cığım
Bu gece sana bütün sarhoşların
Selamı var

Altı dizelik şiirde üç dize (1,4,6) 4'er heceden, iki dize de (2,5) 11'er heceden oluşmaktadır...

Bir uyum ögesi olarak yineleme, dört dizelik "Quantitatif"de "kadınları" ve "severim" sözcüklerinin ayrı ayrı üçer kez yinelenmesinde görülmektedir. Dize sonlarındaki yinelemeler aynı zamanda bir tür uyak işlevi de görmektedir.

"Rönesans"ta soru cümlelerinin art arda gelişi ise bir kipsel yinelemedir:

Yarın rıhtıma gitmeli,
Rönesans çıkacak vapurdan
Bakalım, nasıl şey Rönesans?
Kılığı, kıyafeti nasıl?
Şık mı, sünepe mi?
Siyasi mi, bastonu var mı elinde?
Hokkabaza mı benziyor?
Ambardan mı çıkacak, kamaradan mı?
Yoksa ateşçi filân mı?
Çalışarak mı geliyor gemide?

Dize sonlarındaki " gitmeli", "sünepe mi", "elinde", " gemide"
"kamaradan mı", "filân mı" sözcüklerinin aynı ünlü ve ünsüzler ya da aynı takılarla bitmesi de uyak işlevi görmektedir.

"Resimler" adlı yedi dizelik bir şiirde üç dize (3,4,5) 5'er hecelidir.

"Çok Şükür" adlı 4 dizelik şiirde "çok şükür" sözü üç kez yinelenmektedir :

Bir insan daha var, çok şükür, evde;
Nefes var,
Ayak sesi var;
Çok şükür, çok şükür

Bu yineleniş, uyumsal bir işlev taşımanın ötesine geçerek "çok şükür" sözünün biçimiyle (fonetiğiyle) birlikte anlamını da öne çıkararak yoğunlaştırmakta, gündelik dilde ayırdına varmaksızın kullanageldiğimiz bu deyim şiirsel bir güç kazanmaktadır... Aynı saptamaları "Ne Kadar Güzel" şiirindeki "ne kadar güzel" ve "çay" yinelemeleri için de yapabiliriz:

Çayın rengi ne kadar güzel,
Sabah sabah
Açık havada!
Hava ne kadar güzel!
Oğlan çocuk ne kadar güzel!
Çay ne kadar güzel!

Sonraki yılların ürünlerinden "Sizin İçin"de şiirin adı olan bu sözcükler yedi kez, "Karşı" adlı şiirde yine şiirin adı olan sözcük sekiz kez yinelenmektedir.

"İstanbul'u Dinliyorum"da şiirin adı olan bu sözcükler her kıtanın ilk ve son dizelerinin başında yineleniyor. Bu şiir, örnekleme gerekmeyecek kadar uyaklarla örülüdür. "Gün Olur"da, şiirin bitiş dizelerinde "gün olur" sözü üç kez yinelenmektedir. Orhan Veli'nin en güzel şiirlerinden biri olan bu şiirinde "kokusunda / peşisıra", telâş / güneş", "açar / martılar" sözcüklerindeki ünlü ve ünsüz yinelemeleri de ("assonance" ve "alliteration"lar) güçlü uyum öğeleridir...

"Şiirin Dili - Ana Dil" adlı bir yazımda "İstanbul'u Dinliyorum"daki "güvercin dolu avlular" dizesine bu açılardan ve benim için taşıdığı duygusal anlam bakımından da değinmiştim... "Pırpırlı Şiir" ise sözcük, ünlü ve ünsüz harf yinelemeleriyle oluşturulan şiirsel uyumun eşsiz bir örneğidir:

Uyandım baktım ki bir sabah,
Güneş vurmuş içime;
Kuşlara, yapraklara dönmüşüm,
Pır pır eder durur, bahar rüzgârında.

Kuşlara yapraklara dönmüşüm;
Cümle azam isyanda;
Kuşlara, yapraklara dönmüşüm;
Kuşlara,
Yapraklara.

"Hürriyete Doğru"da kısalan-uzayan dizelerin oluşturduğu "serbest müstezat"ımsı koşuk duygusu, üzerinde ayrıca durulmaya değer.

Orhan Veli'nin hemen hemen her şiiri bu türden uyum öğeleri içermektedir. Bir başka deyişle, dilin kendinden gelen, yapma-yapay-yapmacık olmayan bu uyum öğeleri, onun şiirlerindeki, eskimeyen şiirselliğin en önemli bir nedenidir...

Yahya Kemal'in "bir dilin yalnız kendine mahsus, süssüz, tabii, samimi, yalın ifade özellikleri vardır..." sözleri sanki Orhan Veli'nin şiirleri için söylenmiş gibidir... Simgeden, metafordan, süsten, yapmacıktan böylesine uzak, konuşma dilinden yola çıkarak onu yeniden üretebilen, aynı zamanda hem halksal hem modern olabilen bu gösterişsiz ve büyük şiirden günümüzün genç şairleri çok şey öğrenebilir.

1994

ATAOL BEHRAMOĞLU

<http://www.ataolbehramoglu.com.tr/html/sse-21.htm>

ÖLÜM HİÇ DE FENA DEĞİL

Mekteplerde hâlâ Cenap Şahabeddin, Rıza Tevfik, hâlâ Süleyman Nazif, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya, Halit Fahri, Faruk Nafiz, Enis Behiç...

Şiir olmayan yerde insan sevgisi de olmaz. İnsanı insana ancak şiir sevdirebilir. Yoksa cinayetler alır yürür. İnsan, insan yüzüne bakamaz olur. Şiir; büyük laflar, sözde büyük düşünceler, sahte vatanperverane lakırdılar, boş ahlak kaideleri değildir. Şiir insanı insana yaklaştıran şeydir. Harpler şairsizlikten çıkar. Cinayetler şiirin okunmadığı yerlerde işlenir. Kuvvetli insan, şiir sevmediği için zayıf insanı döver.

Bir delikanlı Orhan'ın şiirlerini okumuşsa içi titremeden, gözü yaşarmadan insana, ağaca, kuşa, taş, toprağa, Ankara'ya, İstanbul'a bakamaz; kaldırımına tüküremez, ağacını kesemez; sokakta kendi halinde, sakalı ağarmış, paltosu yırtık, üfürsen uçacak bir adamın - Süleyman Efendi budur diye- eline sarılmadan edemez olur.

Orhan'ın şiirini okuyan kız, erkek, kimseyi öldüremez, kimseye sövemez.

Ama sinemalarında gençlere sıram sıram Osmanlı padişahları gösterilen, eğlence yerlerinde cırtlak hanımların "Vuslatın başka âlem" diye utanmadan haykırıştıkları şehirlilerin mekteplerinde Orhan'ın şiirleri elbette okutulamaz.

Türkçe Orhan'ın elinde bugüne kadar bilmediğimiz hale gelmişti. Biz Türkçemize neler, ne ukalalıklar, ne yabancılıklar takmış, ne paçavralar

giydirmiştik. O, Türkçeyi soyuvermiş, yakışır urbalar giydirmişti. Aman şu Türkçe ne güzel şeymiş dedik. Birçoklarımız dedik. Dedik amma yine de mektep kitaplarına bu Türkçeyi yakıştıramadık. Toplantılarımızda, konferanslarımızda, büyük büyük gazetelerimizde;

Karlar ki bütün elhanı mezâmir-i sükutun

diye başladık,

O yerlerde saba bir bestekâr-ı serseridir ki,
Perişan nağmeler perran olur güya eninden
O yerlerde güneş mahmuru fikret bir peridir ki
Doğar sevdalı akşamlar nigâh-ı vâpesininden

diye inşat ettik.

Şöyle Orhan'ın bir kitabından şöylece bir sayfa açıp da:

Bilmem ki nasıl anlatsam,
Nasıl, nasıl size derdimi,
Bir dert ki yürekler acısı,
Bir dert ki düşman başına,
Gönül yarası desem,
Değil,
Ekmek parası desem,
Değil,
Bir dert ki,
Dayanılır şey değil.
Hemen:

- Evet, fena değil; güzel. Çok güzel, çok güzel ama bilmem ki şiir bu mu? Bence bunlar güzel lakırdılar. Ama bakın nigâh-ı vâpesin; son nefeste anılan nigâh, sevdalı akşamlar doğuran nigâh... Bir serseri bestekâr olan sabah rüzgârı ne buluş efendim, ne büyüklük, ne ihtişam!

- Doğru beyefendi, hakkınız var.

Ne atom bombası,
Ne Londra konferansı,

Bir elinde cımbız,
Bir elinde ayna,
Umurunda mı dünya?

Üzülme keyfine bak Orhan! Mektepten çıkar çıkmaz senin şiirini okuyanlarla dolacak Türkçe konuşan her köyümüz, her şehrimiz. Ben senin şu aşağıya yazacağım şiirini yeniden okudum bugün. Daha çok güzelleri var ya, bugün şu şiir canımı yaktı birdenbire:

Öteki dünyada akşam vakitleri,
Fabrikamızın paydos saatinde.
Bizi evlerimize götürecek olan yol,
Böyle yokuş değilse eğer,
Ölüm hiç de fena bir şey değil.
(Varlık, 1.9.1954)

SAİT FAİK ABASIYANIK

Sait Faik Bütün Eserleri 9, S. 195

ORHAN VELİ

Ölecek de ben onun için bir yazı yazacağım, hiç aklıma gelmezdi. Yazdığımı da bilmem iyi ediyor muyum? Yıllardır sözünü ettiğim yoktu. Sevmezdik biribirimizi. Kısa bir arkadaşlıktan sonra, bir daha barışmamak üzere küsmüştüm. Öldüğünü duyunca içim burkuluverdi. Gene de:

“Bunu düşünsen şüphesiz barışırdın” demeyin, hayır, barışmazdım. Kendisini çok sevenleri anlamıyor değilim, şairliğinden başka da büyük meziyetleri vardı: temiz yürekliydi, arkadaş canlıydı, bir küçüklük ettiğini görmedim, inandığı fikirleri savunmaktan çekinmezdi, Yaprak’ta çıkan yazıları medenî cesaretinin su götürmez birer belgesidir; konuşması da hoştu, akıllı, anlayışlı bir insandı.

Ama beni gücendirmişti: beni büsbütün değersiz bulduğunu yüzüme vurarak onurumda bir yara açmıştı. Beni değersiz bulan kimselerle konuşmam demiyorum, öyle olsa tanıdıklarımın çoğu ile selâmı sabahı kesmek gerekir; ama Orhan Veli ile onlarla konuştuğum gibi konuşamazdım: “Beni beğenmemesinden bana ne? ben de onu beğenmiyorum”, diyemezdim; benim ona, şiirlerini ilk okuduğum günden başlayan, hep övünerek söylediğim bir hayranlığım vardı. Onunla konuşurken, beni beğenmediğini, bana büsbütün değersiz diye baktığını bildiğim için, ondan çok kendi kendime öfkeleniyordum. Boyuna kendi

kendinize öfkelenmeğe dayanabilir misiniz? Sizde o tatsız duyguyu uyandıran kimseye de öfkelenmemek elinizden gelir mi?

Orhan Veli'nin tanınmasında benim de epeyce yararlılığım olmuştu. Bunu bildiği halde beni beğenmediğini, değersiz bulduğunu gizlememesi de kendisinin temizliğini, doğruluğunu gösterir. Yalancılık, mürailik, minnettarlıktan da doğsa, gene çirkindir. Orhan Veli öyle bir küçüklüğe de düşmedi. Beni değersiz bulmakta da belki haksız değildi; benim mutlaka bir değerim vardır demiyorum, insan bilemez kendisini. Evet, belki hakkı vardı; ama onu bu görüşünde haklı bulmak benim işime gelmiyor. Onun için bu sözü artık keseceğim.

Ancak aşağıda söyleyeceklerimi söylemeden önce aramızdaki dargınlığı, biribirimizi sevmediğimizi anlatmasam olmazdı. O bana mürailik etmediği gibi ben de ona mürailik edemezdim. Orhan Veli'nin ölmesi beni üzdü, ama bir dostun, bir arkadaşın ölümü olarak değil, bir şairin, eserine inandığım bir şairin ölümü olarak üzdü.

YAŞADIĞIMIZ yılları, Türk şiirinin en ilginç çağlarından biri saymaktayım: yenilenme çağı, kurucu çağ, kurtarıcı çağ.. Günümüzün başlıca üç şairini alınız: Yahya Kemal, Nâzım Hikmet, Orhan Veli. Bu üç kişinin, günümüzün başlıca şairleri olduklarını söylerken, yarına kalacak şiirleri onların yazdıklarını söylemiş olmuyorum. Yarına hangi eserlerin kalacağını kimse kestiremez. Ama onların üçü de birer çığır açmışlardır; bugünün şiirinden açılınca o üç kişi üzerinde durmadan, eserlerini, yollarını, fikirlerini hiç beğenmeseniz dahi, onların ne yaptıklarını düşünmeden geçemezsiniz

Dikkat ediniz, üçü de bir şeyi, birtakım şeyleri yıkmışlar, üçü de şiiri birtakım zincirlerden kurtarmışlardır, üçü de o yıktıkları şeylerin şiiri için birer zincir olduğunu göstermişlerdir: Yahya Kemal eski şiir dilini yıktı, o dilin şiir için bir zincir olduğunu gösterdi; Nâzım Hikmet vezni yıktı, vezinsiz de şiir olabileceğini, vezinsiz de ahenge erilebileceğini, veznin şiir için, ahenk için geçilmez bir unsur değil, tam tersine hız kesen bir zincir olduğunu gösterdi. Ama Yahya Kemal ile Nâzım Hikmet şiirin dışı ile uğraştılar, içini temizlemediler, içindeki zincirleri kırmadılar.

Onların şiirlerini, kendilerinden öncekiler de, açtıkları çığırını kabul

etmiyenler de pek iyi anlıyabiliyorlardı, çünkü onların şiirinin özü eski anlayışa göre idi, şairânelikten, şiirin asıl alanı diye belenmiş konulardan kurtulamamıştı. Orhan Veli çok daha ileri bir adım attı: şiirin kendine öz bir dili, bir vezni olmadığı gibi kendine öz konuları da olmayacağını gösterdi, ahengin, musikin de şiirden kaldırılabileceğini anlattı. Nâzım Hikmet kelimelerle oynar, kelimelerle bir çeşit musiki yaratmağa çalışır:

dağ gibi dalgalarla, dalga gibi dağlarla...
adım adım adımları,
kaldırım kaldırım kaldırımları...

Orhan Veli’de bu gibi oyunlar yoktur, onun şiirini kulağınızla değil, ancak kafanızla anlıyabilirsiniz. Yahya Kemal’in, Nâzım Hikmet’in şiirlerini dinlerken dalsanız da olur, onlardaki ses, gürültü size gene de işler; Orhan Veli’nin şiirini dinlerken dalmağa gelmez, bir şey anlıyamazsınız, bir zevk alamazsınız. Orhan Veli şiiri tamamen fikrileştirmiştir. Gülerim onun şiirinden mânâ çıkakaramıyanlara! Mânânın ne olduğunu anlıyamamışlar, bilmiyorlar demektir.

Ancak Orhan Veli mânâyı, kendine yabancı unsurlardan temizler, bize mânânın özünü verir. Bunu başka türlü söyleyeyim: Orhan Veli şiirlerinin hemen hepsinde birer hikâye anlatır, hem de uzun birer hikâye, âdeta birer hayat; ancak bu hikâyeleri bütün fazlalıklarından temizler, bize birkaç satırda özü söyleyiverir, o koca hikâyeyi şiir üslûbuna koyuverir. Böylelikle şiirin özünü genişletmiştir:

Şiir artık bütün konulara el uzatabilir, nasırı söyleyebileceği gibi bir serhoşun belli belirsiz rüyalarını, anlaşılmaz dileklerini de söyleyebilir. Şiir, Orhan Veli ile şairânelikten çıkmış, o dar alandan kurtulmuş, bütün hayatı kavramıştır. Orhan Veli şiirinde bütün hayatı anlatmıştır demek istemiyorum, yalnız bu imkânı yaratmıştır; kendisile birlikte çalışanlara, kendisinden sonra gelenlere uçsuz bucaksız bir alan göstermiştir.

Dilinin, nesrindeki dilin değil, şiirindeki dilin güzelliği üzerinde de durmak isterdim. Bütün şairlerimiz arasında türkçeyi, halk dilinin, halk türkülerinin türkçesini onun kadar iyi kullanmış bir kişi daha gösterilemez. Ama bu kuvveti, kendisi için bir yandan da bir zaaf olmuştu, o da bir çeşit şairânelik yaratıyor, o da bir zincir, bir bağ

olacağı benziyordu. Orhan Veli'den sonra gelecek kurucu, kurtarıcı şairin bu zinciri kırması gerektir. Bizim şiir dilimizin de nesir dilimizin de soyutlaşmağı, mücerretleşmeğı ihtiyacı vardır; ama o işi kimin, ne zaman başarabileceğı bilinemez.

NURULLAH ATAÇ

Taha Toros Arşivi, 582088

ORHAN VELİ

Dört yıl oldu Orhan Veli öleli, o günden bugüne sözü ediliyor boyuna, ünü gittikçe genişliyor, daha da genişleyecek. Ama hemen söylemeli. Ölüm tanıtmadı Orhan Veli'yi, daha yaşarken adı çok geçen bir şair, bir yazardı. «Yazık oldu Süleyman efendiye» mısramı söylediğı günden beri, daha doğrusu Nurullah Ataç bir gazeteye verdiği konuşmada en sevdiği mısram bu olduğunu söylediğı günden beri üzerinde tartışılıyordu. Sonra bu tartışmalar hızını yitirmişti de, değeri günden güne yerleşmiye, sağlamlaşmıya başlamıştı. Ölümüne yakın artık «acaib şiirler yazan» bir kişi diye değil, sadece bir şair, zincirin bir halkası gibi, sadece sıraya girmiş bir şair diye biliniyordu.

Gene, şunu da hemen belirtmeli. Sıraya girmiş bir şair derken Orhan Veli'nin, ilk yeniliklerinden, ilk çıkış noktasından vazgeçerek şiirin geleneklerine uyduğı için sıraya girmiş sayıldığını söylemek istemiyorum. Şiire getirdiğı yeni bir anlayışı, yeni bir havayı tutturmuş,

şiiirin böyle de olabileceğini, şiirlerinin, çevresine ilk önceleri acaiib gelen yanının, aslında şiirin aranması gereken yeni değerleri olduğunu kabul ettirmişti. Sıraya girişi çevresinde bulduğu bir zevke katılarak değil,

getirdiği bir zevki çevresinin de zevki yaparak oldu.

Yaşarken de tanınıyordu, biliniyordu, ama gene de ölüm ününe bir şeyler kattı demek yanlış olmaz. Ölüm yaydı ününü, edebiyatla öyle yakından ilgisi olmıyan kişilere de götürdü. Bunca yıl sanki perdenin arkasında hazırlanan eşsiz bir oyun, bir anda, ölümünün duyulduğu gün aydınlığa çıkmış, geniş bir seyirci topluluğuna gösterilmiye başlanmıştı. Bir İngiliz şairi «Bir gece içinde tanındım ben. Bir sabah uyanınca ünümün bütün Londra'yı tuttuğunu gördüm» gibilerden bir şey söyler. Orhan Veli'ninki de bir bakıma öyle oldu. Sadece o yayılmıya, yerleşmiye başlayacağı bir sürenin başlangıcı olan o sabahı görmedi. Bugün çoğunluğun benimsediği bir şair sayılıyor.

Belirtilmesi gereken bir şey daha var. Ölüm sadece, Orhan Veli'nin ününü geniş bir çevreye yaymakla kalmadı. Sağlamlaştırdı. «Yokuş», «Ağacım», «Kitabei Sengi Mezar» gibi yeni bir zevkin şiirlerini yazdığı zamanlar, üzerinde çok tartışılan bir şairdi ama gün geçtikçe değeri benimsenmiye yüz tutmuştu, yukarda da söylediğim gibi. Ama bu tartışmaların son artıkları, değeri üstüne ikilikte kalan düşünceler, sürüp gidiyordu. Ölümünün değerini çoğunluğa yayması bütün bunları da ortadan kaldırdı. Ölümün böyle bir özelliği var sanat eri için. Güçsüzünü büsbütün unutturuyor da güçlüsünün belirmesine yardım ediyor.

Niçin bu kadar durdum ölümün Orhan Veli'nin ününe yaptığı etkinin üzerinde? Bence edebiyatımızın son yıllarda önemle üzerinde durulması gereken bir olayı bir kere, sonra da sadece Orhan Veli'nin hikâyesi değil, bir bakıma şiirimizin hikâyesi de ondan. Orhan Veli'yi bir şair, iyi bir şair gibi göremeyiz sadece. Biraz bilerek yüklendiği, biraz da olayların gelişi bir durumu daha vardı. Sadece şiir söylemekle ya da şiirinin güzel olmasına çalışmakla kalmıyor, yeni bir zevkin, benimsediği bir şiir düzeninin yerleşmesine, yayılmasına çalışıyordu. Bir başka deyimle kendi şair macerasıyla şiirimizin macerasını birleştirmişti.

Bir sanat eri için sanatının böyle bölünmez bir yanı olabilmek, kişiliği bakımından gelişmesiyle sanatının gelişmesini bir tutabilmek, bu denk gidişi sürdürebilmek o sanat erinin değerini en iyi anlatan bir özellik diye biliniyor. Bunun böyle olduğunu, her gerçek sanat erinin çağının sanatının gelişmesinde bir halka gibi durduğunu sanat tarihinin bir çok örneği de bize göstermiyor mu?

«Bir gece içinde tanındım ben. Bir sabah uyanınca ünümün çevremi tuttuğunu gördüm» diyebileceği sabahı görmedi Orhan Veli. Çünkü İngiliz şairi gibi yaşadığında olmadı bu iş. Ama Orhan Veli'nin ölümünün ertesi günü yeni şiirimiz «Bir gece içinde biraz daha yayıldım ben, biraz daha benimsendim. Çoğunlukça daha bir bilindim. Daha da sağlamlaştım» diye düşünmüş olmalı.

SABAHATTİN KUDRET AKSAL

Taha Toros Arşivi, 001582083010

Not: Bu e-kitap Şiir Parkı sitesi tarafından ticari olmayan kişisel kullanımınız için yayınlanmakta olup onu bilgisayarınıza indirebilirsiniz ancak kopyalanması, gerçek veya elektronik ortamlarda yayınlanması, dağıtılması, ya da satılması hususu Türkiye Cumhuriyeti yasaları ve uluslararası yasalarla korunmaktadır ve telif hakları temsilcisinin önceden yazılı iznini gerektirir.

www.siiirparki.com